

PLA DE SENDERS PARC NATURAL DE L'ALT PIRINEU

**Estudi tècnic pel disseny de la xarxa de senderisme del
Parc Natural de l'Alt Pirineu**

**Parc Natural
de l'Alt Pirineu**

Generalitat de Catalunya
**Departament de Medi Ambient
i Habitatge**

Redacció: TRACES-Caminar i Conèixer, sl
Gener 2007

CAPÍTOL 1 – PRESENTACIÓ, CONTINGUTS I INTRODUCCIÓ

CAPÍTOL 1

PRESENTACIÓ, INTRODUCCIÓ I CONTINGUTS

1.1 Presentació

El *Pla de Senders del Parc Natural de l'Alt Pirineu* agrupa tres informes tècnics redactats per encàrrec del Parc Natural els anys 2004-2006. El primer d'ells, "*Els itineraris de senderisme existents abans de la creació del PNAP dins el seu àmbit d'actuació territorial*" va ser redactat l'any 2004 com a diagnòsi prèvia al disseny de la xarxa de senders del Parc Natural i, en resum, descriu i analitza el treball realitzat per diverses administracions i entitats en matèria de recuperació de camins i senderisme els anys anteriors. Els anys 2005-2006 es redacta el segon document, "*La xarxa de senders del Parc Natural de l'Alt Pirineu*", en el qual es fa una proposta concreta de quina ha de ser la xarxa de senders del Parc Natural a partir d'un anàlisi de les propostes rebudes arrel d'un seguit d'entrevistes amb ajuntaments, consells comarcals i altres entitats. En aquest cas i, respecte de l'original presentat pels redactors, s'ha afegit el plànol definitiu de la Xarxa de Senders aprovat per la Junta Rectora que inclou algunes modificacions recollides en el període d'al·legacions. Finalment, l'any 2006, es redacta el document "*Criteris tècnics per a la recuperació de camins tradicionals*" com un manual de bones practiques que marca els criteris de treball per homogeneïtzar les inversions necessàries per fer realitat la xarxa de senders.

Els tres documents citats es reproduïxen íntegrament en el present *Pla de Senders del PNAP*, si bé algunes parts s'han segregat en el capítol d'annexos per donar un major dimensió d'unitat al document. Tot i que els tres documents estiguin estretament interrelacionats, cal tenir en compte que van ser redactats de manera independent i es van concebre per poder ser consultats independentment un dels altres. Això ha fet que en aquesta versió que els integra alguns apartats puguin resultar reiteratius i que la cartografia no segueixi exactament el mateix format. Tot i aquests inconvenients la seva integració en un sol document facilita una visió de conjunt del tema i reproduceix fidelment el full de ruta que ha seguit el Parc Natural en la planificació en matèria de recuperació de camins i la creació de la xarxa de senders.

1.2 Introducció

Una de les àrees de gestió del Parc Natural de l'Alt Pirineu (PNAP) és la mobilitat de les persones dins el seu territori. Ja sigui a peu o en vehicle, ja sigui per finalitats econòmiques, socials, de recerca o de lleure, una de les responsabilitats dels òrgans de gestió del PNAP és preveure, ordenar i regular per on es produeix aquesta mobilitat i en quines condicions es duu a terme. Si ens centrem en la mobilitat a peu, la seva gestió

implica treballar en dos àmbits paral·lels però que convé no confondre: els **camins** i els **itineraris**.

En primer lloc, gestionar la mobilitat a peu significa vetllar per les infraestructures per on es duu a terme, principalment els camins tradicionals, ja que sense la seva conservació, manteniment i millora fora impossible accedir a molts dels indrets del PNAP.

En segon lloc, i donat que avui en dia la mobilitat a peu està en bona part lligada al lleure i al turisme, un dels àmbits més importants d'aquesta àrea de gestió seran els itineraris de senderisme de descoberta del PNAP: quants se'n dissenyen, quina part del territori recorren, per quina tipologia de camins transcorren, de quin equipament se'ls dota i com es promocionen són qüestions a respondre i a incloure dins la planificació de la gestió del PNAP.

El present *Pla de Senders* queda emmarcat, doncs, dins de la planificació de la mobilitat a peu i pretén, principalment, planificar una xarxa d'itineraris de senderisme al PNAP que transcorrin per la seva xarxa de camins tradicionals. En primer lloc s'ha fet una diagnòsi dels camins i itineraris senyalitzats existents a l'àmbit del PNAP abans de la seva declaració. Donada la varietat d'itineraris de senderisme que diferents administracions i entitats de l'àmbit territorial del PNAP han senyalitzat durant els darrers anys, calia donar una visió global que abastés tot el territori i analitzés amb el mateixos criteris els diferents aspectes de tots els itineraris existents. S'han marcat els criteris per valorar la idoneïtat perquè un camí formi part de la xarxa d'itineraris de descoberta del PNAP, per tal de dotar als serveis tècnics del PNAP d'un document que serveixi de base per a la planificació i posterior desenvolupament dels itineraris que finalment haurà de gestionar el PNAP, amb l'objectiu de fer possible que els visitants coneguin els principals valors del parc sense entrar en contradiccions amb la seva conservació. En resum, el present *Pla de Senders* pretén marcar un horitzó de futur a mitjà plaç a partir d'un anàlisi de la realitat existent.

CAPÍTOL 1 – PRESENTACIÓ, CONTINGUTS I INTRODUCCIÓ

1.3 Continguts

CAPÍTOL 1 - PRESENTACIÓ, INTRODUCCIÓ I CONTINGUTS

1.1 Presentació	2
1.2 Introducció	2
1.3 Continguts.....	3

CAPÍTOL 2 - ELS ITINERARIS DE SENDERISME EXISTENTS ABANS DE LA CREACIÓ DEL PARC NATURAL DE L'ALT PIRINEU DINS DEL SEU ÀMBIT TERRITORIAL D'ACTUACIÓ

2.1 Presentació dels itineraris de senderisme dins l'àmbit territorial del PNAP	5
2.1.1. La Xarxa d'itineraris culturals i de natura del Pallars Sobirà	6
2.1.2. El GR 11	9
2.1.3. La HRP	11
2.1.4. Els itineraris transfronterers	13
2.1.5. Els itineraris forestals del Projecte Life "Pirineu Viu"	15
2.1.6. Els itineraris de l'Alt Urgell	18
2.1.7. Els itineraris al voltant del refugi de Comes de Rubió	20
2.1.8. Els itineraris al voltant del refugi de la Basseta (Sant Joan de l'Erm)	21
2.1.9. Els itineraris senyalitzats dins el programa d'ajuts de la Xarxa Natura 2000 per entitats municipals l'any 2004	22
2.1.10. Les ascensions als principals cims	24
2.2. Cartografia dels itineraris de senderisme i dels camins senyalitzats existents dins l'àmbit territorial del PNAP	25
2.3. La senyalització instal·lada als itineraris de senderisme	30
2.3.1. La senyalització vertical o direccional	30
2.3.2. La senyalització de continuïtat	31
2.4. Valoració de la transibilitat dels camins per on transcorren els itineraris	34
2.5. Gestió i manteniment dels itineraris de senderisme	37
2.6. Avaluació de la promoció dels itineraris	37
2.7. Quantificació de les inversions realitzades per la creació, promoció i	38

manteniment dels itineraris	
2.7.1 Quadre detallat d'inversions realitzades en la creació d'itineraris de senderisme dins l'àmbit d'actuació del PNAP	38
2.7.2 Quadres resum d'inversions realitzades en la creació d'itineraris de senderisme dins l'àmbit territorial d'actuació del PNAP	39
2.8. Conclusions de l'estat actual dels itineraris de senderisme existents a l'àmbit territorial del PNAP abans de la seva declaració	40

CAPÍTOL 3 - VALORACIÓ DE LES PROPOSTES REBUDES PER A LA CREACIÓ DE LA XARXA DE SENDERS DE DESCOBERTA DEL PARC NATURAL DEL PARC NATURAL DE L'ALT PIRINEU

3.1 presentació, justificació i objectius	43
3.1.1. Presentació	43
3.1.2. Justificació	43
3.1.3. Objectius	43
3.2. Com ha de ser la xarxa de senders de descoberta del PNAP?	43
3.3. Qüestions prèvies	44
3.3.1 - Senders lineals, senders circulars o xarxa de senders?	44
3.3.2 - Centres de senderisme al PNAP	45
3.3.3 - La creació d'un centre d'interpretació dels camins	46
3.3.4 - Seguretat dels senderistes i responsabilitat civil en casos d'accident	46
3.3.5 - Senders per a discapacitats i senders amb equipament extra ..	46
3.3.6 - Nivells de les caminades	47
3.3.7 - Camins mantinguts fora dels senders promocionats	47
3.4. Com es trien els senders de la xarxa?	47
3.4.1 - Criteris per a la valoració de les propostes rebudes per a la creació de la xarxa de senders de descoberta del PNAP	47
3.5 Com es veu el senderisme al PNAP?	51
3.6. Les propostes rebudes	51
3.7. La xarxa de senders de descoberta del PNAP	52
3.8 Anàlisi de la xarxa de senders de descoberta per sectors del PNAP	57
3.8.1 Sector Pic de l'Orri: Arboló, la vall de Siarb i les riberes de Sort i Rialp	57

CAPÍTOL 1 – PRESENTACIÓ, CONTINGUTS I INTRODUCCIÓ

3.8.2 Sector Central: Llavorsí, la vall de Baiasca, la Coma i Santa Magdalena	59	4.6.2 Desbrossat de la vegetació invasiva del camí	78
3.8.3 Sector de l'Alt Urgell: Castellbò, Sant Joan de l'Erm i Ós de Civís	59	4.6.3 Construcció i reconstrucció de marges de pedra seca	80
3.8.4 Sector de les valls d'Àneu: La Guingueta d'Àneu, Unarre, Esterri d'Àneu, Isil-Boren, El Fornet	61	4.6.4 Treballs en el ferm dels camins	84
3.8.5 Sector de la vall de Cardós: Ribera de Cardós, Estaon, Esterri de Cardós, Tavascan, planell de Boavi, bordes de Graus	63	4.6.5 Construcció i reconstrucció d'empedrats de pedra seca	86
3.8.6 Sector de Vall Ferrera: bosc de Virós, Alins, Àreu, pla de Boet	63	4.6.6 Drenatges	88
3.9 Per on comencem?	65	4.6.7 Escales i graons	89
3.9.1 Recomanacions i propostes concretes per a posar en marxa la xarxa de senders de descoberta del PNAP	65	4.6.8 Altres actuacions puntuals	90
3.9.2 Pla de treball per a la primera fase (anualitat 2006)	67	4.7 Aproximació a la construcció de nous camins	91
3.10 Estimació econòmica de la creació de la xarxa de senders de descoberta del PNAP	68	ANNEX 1 - TAULES DESCRIPTIVES DE LA TIPOLOGIA DELS CAMINS QUE RECORRIEN ELS ITINERARIS EN L'ÀMBIT DEL PNAP FINS L'ANY 2004	94
3.11 La xarxa de senders del PNAP aprovada en junta rectora el juny del 2006	69	ANNEX 2 - INVENTARI DE LA SENYALITZACIÓ VERTICAL INSTAL·LADA ALS ITINERARIS EXISTENTS A L'ÀMBIT TERRITORIAL DEL PNAP FINS L'ANY 2004	111
CAPÍTOL 4 - CRITERIS TÈCNICS PER LA RECUPERACIÓ DE CAMINS TRADICIONALS		ANNEX 3 - PROPOSTES I COMENTARIS DE LES DIFERENTS ENTITATS COMARCALS, MUNICIPALS I CULTURALS DE L'ÀMBIT TERRITORIAL DEL PNAP RESPECTE LA XARXA DE SENDERS	133
4.1 Presentació	71	ANNEX 4 - ANÀLISI DE LES PROPOSTES REBUDES PER A LA CREACIÓ DE LA XARXA DE SENDERS DEL PNAP	138
4.2 Del camí al sender: com es recupera i condiona un camí per a la pràctica del senderisme?	71	ANNEX 5 - RELACIÓ DE TRAMS DE LA PROPOSTA DE XARXA DE SENDERS DEL PNAP	144
4.2.1 Què diu el Pla de Senders del PNAP?	71	ANNEX 6 – ESTIMACIÓ ECONÒMICA DEL COST DE LA XARXA DE SENDERS DE DESCOBERTA DEL PNAP	151
4.2.2 Com són els camins per on transcorren els senders del PNAP?	71	ANNEX 7 - DESCRIPCIÓ DE PARTIDES D'OBRA I JUSTIFICACIÓ DE PREUS PER LES ACTUACIONS DE RECUPERACIÓ DE CAMINS TRADICIONALS	160
4.3. Quin ús han de tenir els camins?	74	ANNEX 8 - RESPOSTES A LES AL·LEGACIONS PRESENTADES AL PLA DE SENDERS	164
4.4 Com es recupera i condiona un camí per a la pràctica del senderisme? Les cinc intervencions necessàries	75	ANNEX 9 – BIBLIOGRAFIA	170
4.5 Metodologia de treball	76	ANNEX 10 – PLÀNOLS	171
4.6 Criteris tècnics per a les actuacions en la recuperació de camins tradicionals	77		
4.6.1 Un decàleg bàsic a l'hora de treballar: criteris genèrics de treball per les intervencions a dur a terme en la recuperació de camins	77		

CAPÍTOL 2 - ELS ITINERARIS DE SENDERISME EXISTENTS
ABANS DE LA CREACIÓ DEL PNAP DINS EL SEU ÀMBIT TERRITORIAL D'ACTUACIÓ

CAPÍTOL 2

ELS ITINERARIS DE SENDERISME EXISTENTS ABANS DE LA CREACIÓ
DEL PARC NATURAL DE L'ALT PIRINEU DINS DEL SEU ÀMBIT
TERRITORIAL D'ACTUACIÓ
(redactat l'any 2004)

2.1 PRESENTACIÓ DELS ITINERARIS DE SENDERISME DINS L'ÀMBIT
TERRITORIAL DEL PNAP.

Fins l'any 2004 i dins de l'àmbit territorial del Parc Natural de l'Alt Pirineu, diferents institucions locals i entitats excursionistes han senyalitzat i promogut un gran nombre d'itineraris de senderisme. L'enfocament i la metodologia emprada han estat diversos i, per tant, els resultats obtinguts a l'hora d'atraure visitants i l'estat actual de tots aquests itineraris presenta diferències importants d'uns a altres.

A data de 2004 dins l'àmbit territorial del PNAP poden trobar-se fins a 10 grups d'itineraris de senderisme senyalitzats. D'entre aquests grups d'itineraris es pot fer una ràpida divisió:

els que han rebut inversions per arranjar camins o per promoció:

- La Xarxa d'itineraris culturals i de natura del Pallars Sobirà
- GR11
- HRP
- Itineraris Transfronterers
- Itineraris Forestals del projecte Life "Pirineu Viu"
- Itineraris a l'Alt Urgell
- Itineraris senyalitzats l'any 2004 amb ajuts de la Xarxa Natura 2000

i els que romanen com a itineraris difosos popularment o particularment:

- Itineraris al voltant del refugi de Comes de Rubió
- Itineraris al voltant del refugi de La Basseta (Sant Joan de l'Erm)
- Ascensions als principals cims

A continuació es presenten els trets definidors de cada un d'aquests grups d'itineraris, primer a manera de quadre-resum i posteriorment de manera més detallada.

QUADRE RESUM DE LES PROPOSTES DE SENDERISME EXISTENTS A L'ÀMBIT TERRITORIAL DEL PNAP					
	Quilometratge **	Senyalització vertical	Senyalització de continuïtat	Millora de camins	Manteniment de camins
Itineraris comarcals del Pallars Sobirà	256,8	SI	groc-negre	SI	SI
GR11	52,5	SI	blanc-vermell	SI	NO
HRP	49,4	NO	NO	NO	NO
Itineraris Transfronterers	88,8	SI	blanc-vermell	SI	
Itineraris Forestals	142,4	SI	groc-negre	SI	SI
Itineraris a l'Alt Urgell	11,0	SI	groc	NO	NO
Itineraris Xarxa Natura 2000 - Any 2004	7,8	SI	NO	SI	
* Total	608,7				
Itineraris al voltant del refugi de Comes de Rubió		NO	NO	NO	NO
Itineraris al voltant del refugi de La Basseta		NO	NO	NO	NO
Ascensions als principals cims		NO	NO	NO	NO

* Cal tenir en compte que el recorregut d'alguns dels itineraris coincideix i que per tant els camins senyalitzats són menys dels indicats aquí. A l'apartat de cartografia es detallen els quilòmetres de camins senyalitzats.

** El quilometratge que apareix en aquest apartat de l'estudi correspon al que s'ha trobat als mitjans de promoció de cada un dels itineraris. Posteriorment, en l'apartat de cartografia, el quilometratge està ajustat a la projecció digital sobre mapa d'aquests camins. En alguns casos el quilometratge de cada un dels itineraris que apareix en els dos apartats és diferent. En aquest estudi s'ha considerat més fiable el càlcul de quilometratge de la projecció dels camins sobre mapa, tot i el marge d'error que això comporta, ja que no es pot assegurar com s'ha calculat el quilometratge de cada itinerari en cada un dels mitjans de promoció. D'aquesta manera, el quilometratge d'aquest estudi, i per tant el seu error, serà homogeni en tots els itineraris.

CAPÍTOL 2 - ELS ITINERARIS DE SENDERISME EXISTENTS
ABANS DE LA CREACIÓ DEL PNAP DINS EL SEU ÀMBIT TERRITORIAL D'ACTUACIÓ

2.1.1. La Xarxa d'itineraris culturals i de natura del Pallars Sobirà

Origen

Aquest projecte neix a partir de la voluntat de crear a la comarca del Pallars Sobirà una infraestructura turística de tipus "verd", respectuosa amb l'entorn, i de creixent demanda entre la població actual, aprofitant que es tracta d'una comarca de muntanya amb un important patrimoni natural, cultural i etnològic.

L'objectiu del projecte fou la creació d'una xarxa d'itineraris que permetessin recórrer a peu el Pallars Sobirà. La base per al disseny d'aquests itineraris fou l'extensa xarxa de camins públics de que disposa la comarca, i que es trobava en molt mal estat degut al seu desús. Aquests camins es van condicionar i senyalitzar per a poder-los adaptar al seu ús lúdic i recreatiu.

Un dels criteris que es van seguir per dissenyar els itineraris va ser la seva distribució radial al voltant dels nuclis de població amb més infraestructura turística. Aquesta distribució havia de permetre canalitzar i apropar l'afluència turística d'aquests pobles de la vall cap als petits pobles situats a major altitud, els quals constitueixen autèntics reductes de les tradicions i formes de vida de la cultura pirinenca. Al mateix temps, constituïa una forma interessant de potenciar tota una sèrie de productes artesanals d'elevada qualitat, que encara s'elaboren en aquests llocs. Per tant, hi havia també la voluntat de que el projecte participés en un cert reequilibri territorial.

Any de Creació	1996
Gestió	Consell Comarcal del Pallars Sobirà
Manteniment	Consell Comarcal del Pallars Sobirà
Mitjans de promoció	Guies de senderisme: ▪ J. Lluís Piqué Subirana, Xavier Català Ticó: <u>Itineraris culturals i de natura pel Pallars Sobirà</u>, Consell Comarcal del Pallars Sobirà, 1996, vol.1 ▪ J. Lluís Piqué Subirana, Xavier Català Ticó: <u>Itineraris culturals i de natura pel Pallars Sobirà</u>, Consell Comarcal del Pallars Sobirà, 1996, vol.2 ▪ Josep Lluís Piqué Subirana, Xavier Català Ticó: <u>Pallars Sobirà</u>, Ed. Sua, Bilbao, 1998, Col. Rutas Paseos ▪ Josep Lluís Piqué Subirana, Xavier Català Ticó, Jordi Tutusaus Graus: <u>A peu pel Pallars Sobirà. 14 passejades i excursions</u>, vol.1, Arola Editors, Tarragona, 2003, Col. "De ferradura. Guies pera a caminants curiosos", nº 2 ▪ Josep Lluís Piqué Subirana, Xavier Català Ticó, Jordi Tutusaus Graus: <u>A peu pel Pallars Sobirà. 13 passejades i excursions</u>, vol.2, Arola Editors, Tarragona, 2004, Col. "De ferradura. Guies pera a caminants curiosos", nº 3 ▪ Pàgina web: www.noguerapallaresa.com

Característiques

Quilometratge total	256,8 km (dins de l'àmbit territorial del PNAP, ja que la totalitat de la xarxa suma aproximadament 350 km)	
Nº d'itineraris	22 itineraris dins l'àmbit del Parc Natural de l'Alt Pirineu (el total de la xarxa són 28)	
Tipus d'itineraris	Itineraris de descoberta dels principals valors patrimonials de la comarca que recorren els antics camins de ferradura. Principalment es tracta d'itineraris de fons de vall que van de poble en poble o bé a bordes, ermites o castells. La seva dificultat i llargada és molt variable, ja que n'hi ha des d'un quilòmetre fins a una quinzena de quilòmetres.	
Equipaments	Senyalització vertical	Senyalització de Turisme de Catalunya.
	Senyalització de continuïtat	Cercle groc amb un punt negre a dins.
	Altres	Fonts, àrees de picnic equipades amb taules i bancs, baranes de fusta, rètols interpretatius, passos de senderista, ponts i passeres.
Tipus d'usuaris	Molt variat, des de turisme familiar a excursionistes de tot tipus.	

Actuacions

Inicials	Neteja de la vegetació del camí i millora de la infraestructura viària. Instal·lació d'equipaments: fonts, àrees de picnic equipades amb taules i bancs, baranes de fusta, rètols interpretatius, passos de senderista, ponts i passeres. Senyalització vertical i senyalització de continuïtat.
De manteniment	Neteja anual de la vegetació invasora del camí. Millores en la infraestructura viària. Millores en la senyalització.

Inversions realitzades

Anys 1996-2004	297.973,87 € (quantitat aproximada: calculada proporcionalment respecte la totalitat de km que formen la xarxa)
----------------	---

Quilometratge dels itineraris

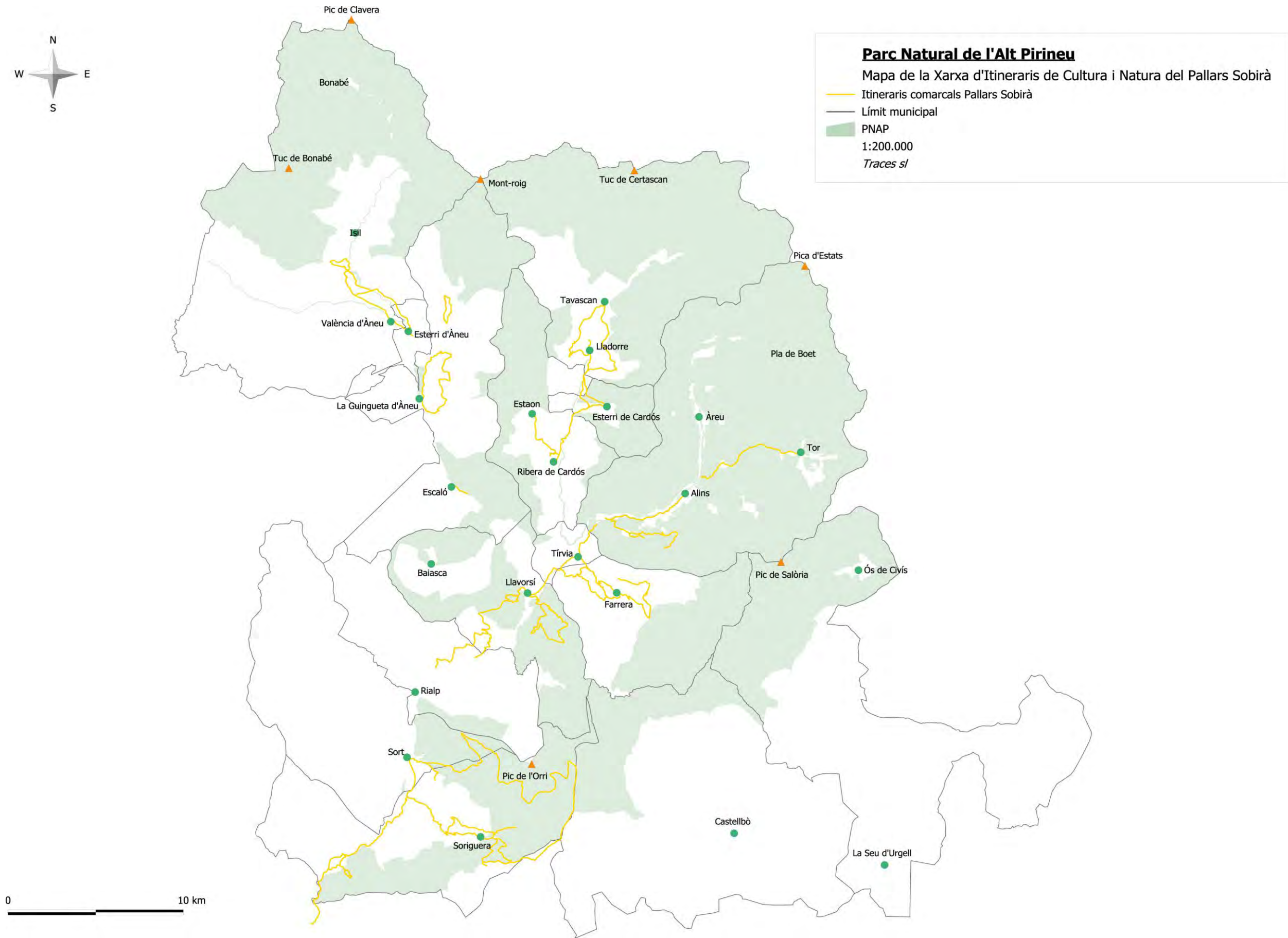
LA XARXA D'ITINERARIS CULTURALS I DE NATURA DEL PALLARS SOBIRÀ		
Itinerari	Recorregut	km
Ruta dels Santuaris	Gerri de la Sal-Arboló-Baro	5,4
	Baro-Arcalís-Baro	1,8
	Arcalís-castell d'Arcalís-Arcalís	1,4

CAPÍTOL 2 - ELS ITINERARIS DE SENDERISME EXISTENTS
ABANS DE LA CREACIÓ DEL PNAP DINS EL SEU ÀMBIT TERRITORIAL D'ACTUACIÓ

Enllaç Baro-Sort	Baro-borda de Menal-camí de Malmercat-Saverneda-Hostal Nou	6,2
Camí de la Forestal	Sort-Soriguera-Llagunes-port del Cantó-Sort	44,0
	Llagunes-Vilamur-Barranc del Cantó	4,9
	Llagunes-font d'Arminyana	2,6
	Bosc de la Obaga-Pernui	1,5
	Llagunes-despoblat de Santa Creu	1,4
Itinerari de Sant Romà de Tavèrnoles	Pont de Gulleri-Sant Romà de Tavèrnoles	2,5
	Rodés-Sant Romà de Tavèrnoles	5,5
	Sant Romà de Tavèrnoles-Arnui	4,4
Itinerari de l'ermita de Biuse	Llavorsí-La Colomina-Biuse-Esposelles-Llavorsí	16,0
Volta a Arnui	Llavorsí-Arnui-Llavorsí	5,3
Volta per la vall de la Coma	Llavorsí-Montesclado-Mallolís-Alendo-Farrera-Tírvia-Glorieta-Llavorsí	16,7
	Glorieta-Montesclado	1,0
	Glorieta-Alendo	1,6
	Glorieta-Mallolís	0,8
Ruta de les bordes de Burg	Farrera-coll de So-bordes de Burg-Burg	8,0
Ruta del camí ral de Vall Ferrera	Tírvia-Araós-Ainet de Besan-Alins	9,6
Ruta de les bordes de Virós	Araós-bordes de Virós-ref. de Virós-Buiro-Araós	12,5
Ruta per la vall de Tor	Alins-Norís-Tor	8,0
Ruta del port de Boet*	Àreu-Pla de la Selva-Pla de Boet-Port de Boet	12,6
Ruta dels ponts medievals	Ribera de Cardós-Cassibrós-Ainet-Arrós de Cardós-Lladorre	8,8
	Arrós de Cardós-Esterri de Cardós-M de D del Pont	3,5
Ruta per la vall d'Estaón	Ribera de Cardós-Bonestarre-Anàs-Estaón	3,9
Itinerari per l'Alt Cardós	Tavascan-Aineto-Lleret-Lladorre-Boldís Jussà-Tavascan	15,0
Pujada a la torre d'Escaló	Escaló-Torre d'Escaló	0,2
Passejada a S. Pere del Burgal	Escaló-Sant Pere del Burgal	1,1
Ruta del Castellot*	La Guingueta d'Àneu-Escallarre-Burgo-Llavorre-Dorve-La Guingueta d'Àneu	12,0
Ruta de la vall d'Unarre	Unarre-Cerbi-Aurós-Unarre	4,0
Ruta per l'Alt Àneu*	Esterri d'Àneu-València d'Àneu-Sorpe-Boren-Isavarre-Esterri d'Àneu	13,3
	Sorpe-Isavarre	1,0

Volta a la Mare de Déu de les Neus	Borén-Mare de Déu de les Neus-Àrreu-Borén	3,7
Camí de la Llibertat*	Pont de Perosa-port de Salau	6,8
	Pont de Perosa-port d'Aulà	4,1
	Pont de Perosa-port de Clavera	5,7
	Total quilòmetres	256,8

* Actualment aquests itineraris que s'enfilen als ports de muntanya han passat a formar part dels Itineraris Transfronterers, variant la senyalització i promoció. El mateix passa amb alguns trams de la Ruta del Castellot i la Ruta per l'Alt Àneu.

CAPÍTOL 2 - ELS ITINERARIS DE SENDERISME EXISTENTS
ABANS DE LA CREACIÓ DEL PNAP DINS EL SEU ÀMBIT TERRITORIAL D'ACTUACIÓ

2.1.2. El GR 11

Origen

El GR 11 és un itinerari que travessa els Pirineus d'est a oest pel vessant espanyol: des del Cap de Creus, a la mar Mediterrània, fins al Cap Híger, al mar Atlàntic. Enllaça els pobles del fons de les valls a través de colls i ports de muntanya, habitualment per camins tradicionals que en temps passat foren de gran importància per a la comunicació entre pobles.

Té una distància aproximada de 789 quilòmetres en total, dels quals 378 transcorren per Catalunya, des del Cap de Creus a l'Espitau de Vielha. Tot el recorregut està senyalitzat amb la senyal de continuïtat pròpia de tots els GRs: dues línies horitzontals i paral·leles, blanca la de sobre i vermella la de sota. No hi ha un sol organisme de gestió ni tampoc de manteniment, sinó que a cada comunitat autònoma hi ha un organisme de gestió el qual delega les tasques de manteniment a diferents entitats o cuidadors que se'n fan càrrec per trams.

El tram que tindrem en compte en aquest informe és el que passa pel Parc Natural de l'Alt Pirineu: des de la Portella de Baiau fins La Guingueta d'Àneu (Pallars Sobirà).

Any de Creació	Homologat l'any 1985.
Gestió	FEEC Albert Pons, president del Comitè Català de Senders de la FEEC. Tel. 659 12 43 83
Manteniment	Entitat "La Senyera", de Barcelona. Voluntari: Josep, tel. 609 789 717
Mitjans de promoció	Topoguies del GR11: ▪ GR-11 Senders de gran recorregut, Prames-FEEC, 1993 (Llibre amb anelles. Informació tipus fitxes.) ▪ J.A. López Lafuente, J.M. Vicente: GR11. Senda Pirenaica. De mar a mar, Prames, 2000 ISBN: 8483210665 ▪ Està en projecte una topoguia nova del GR11. ▪ Pàgina web de la FEEC: www.feec.org

Característiques

Quilometratge total	52,5 Km des de la Portella de Baiau fins La Guingueta d'Àneu.	
Nº d'itineraris	El tram que travessa el Parc Natural de l'Alt Pirineu és un sol itinerari, sense cap variant.	
Tipus d'itineraris	Itinerari de muntanya, que uneix els pobles del fons de la vall a través de colls i ports de muntanya.	
Equipaments	Senyalització vertical	Senyalització de turisme instal·lada pel Consell Comarcal del Pallars Sobirà.

	Senyalització de continuïtat	Dues línies horitzontals i paral·leles: blanca la de sobre i vermella la de sota.
	Altres	
Tipus d'usuaris	Excursionistes avesats a la muntanya.	

Actuacions

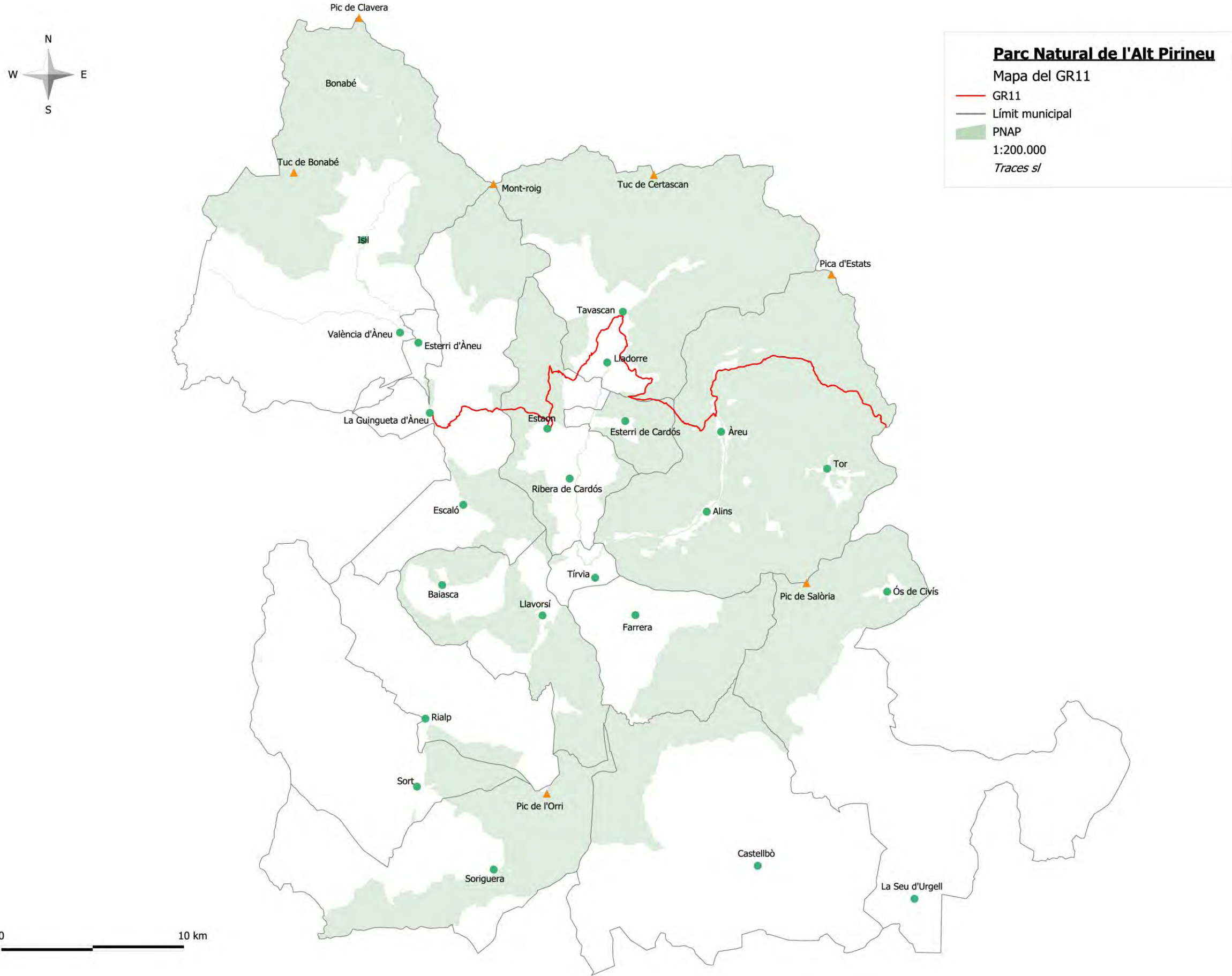
Inicials	Creació dels trams de camí inexistents. Neteja de la vegetació del camí. Pintat de la senyalització de continuïtat.
De manteniment	Repintat de la senyalització de continuïtat. Instal·lació de senyalització vertical (pals i banderes de turisme) al coll de Jou, al coll de Tudela i al coll de Montcalbo.

Inversions realitzades

Anys 2003-2004	1.300 €
----------------	---------

Quilometratge de l'itinerari

GR11		
Itinerari	Recorregut	km
Port de Baiau-Àreu	Port de Baiau-ref. de Baiau-Pla de Boet-pla de la Selva-Àreu	15,3
Àreu-Tavascan	Àreu-bordes de Costuix-port de Tudela-Boldís Sobirà-Tavascan	16,5
Tavascan-Estaón	Tavascan-Aineto-Lleret-coll de Jou-bordes de Nibrós-Estaón	11,2
Estaón-La Guingueta d'Àneu	Estaón-Serra Plana-Dorve-la Guingueta d'Àneu	9,5
	Total quilòmetres	52,5

CAPÍTOL 2 - ELS ITINERARIS DE SENDERISME EXISTENTS
ABANS DE LA CREACIÓ DEL PNAP DINS EL SEU ÀMBIT TERRITORIAL D'ACTUACIÓ

2.1.3. La HRP

Origen

L'alta Ruta Pirinenca (HRP = Haute Randonnée Pyreneenne) fou establerta a la dècada dels 70 pel pirineïsta Georges Véron. Es tracta d'un itinerari que travessa els Pirineus d'est a oest, entre el GR11 espanyol i el GR10 francès, des de Banyuls, a la mar Mediterrània, fins a Hendaya, al mar Atlàntic.

És un itinerari molt fronterer que transcorre pels pics i crestes més alts de tota la serralada, motiu pel qual és una ruta per a muntanyencs molt experimentats, ja que comporta dificultats tècniques en alguns trams.

L'alta Ruta no està senyalitzada en tot el seu recorregut ni té cap tipus de senyalització pròpia, tot i que té trams compartits amb el GR10 i el GR11 en els quals gaudeix de la seva senyalització. Això vol dir que el muntanyenc ha de ser prou experimentat en temes d'orientació per a poder llegir sobre el mapa per on passa la ruta i saber-ho aplicar a la realitat geogràfica que té al davant.

El tram que tindrem en compte en aquest informe és el que passa pel Parc Natural de l'Alt Pirineu: des del Port de l'Artiga fins al Port de la Bonaigua (Pallars Sobirà).

Any de Creació	Dècada dels 70, per Georges Véron
Gestió	No es gestiona.
Manteniment	No hi ha manteniment.
Mitjans de promoció	Topoguies: ▪ VÉRON, Georges: <u>Haute Randonnée Pyrénéenne</u> , Rando Éditions, 2003 / ISBN: 8492169303

Característiques

Quilometratge total	49,4 Km des del Port de l'Artiga fins al Port de la Bonaigua.	
Nº d'itineraris	1 sol itinerari, pensat per fer en 5 etapes des del Port de l'Artiga fins al Port de la Bonaigua.	
Tipus d'itineraris	Itinerari d'alta muntanya, passant pels cims i les crestes més altes dels Pirineus.	
Equipaments	Senyalització vertical	No n'hi ha de pròpia.
	Senyalització de continuïtat	No n'hi ha de pròpia. En alguns trams coincideix amb el GR11.
	Altres	No n'hi ha
Tipus d'usuaris	Excursionistes experimentats i habituats a l'alta muntanya.	

Actuacions

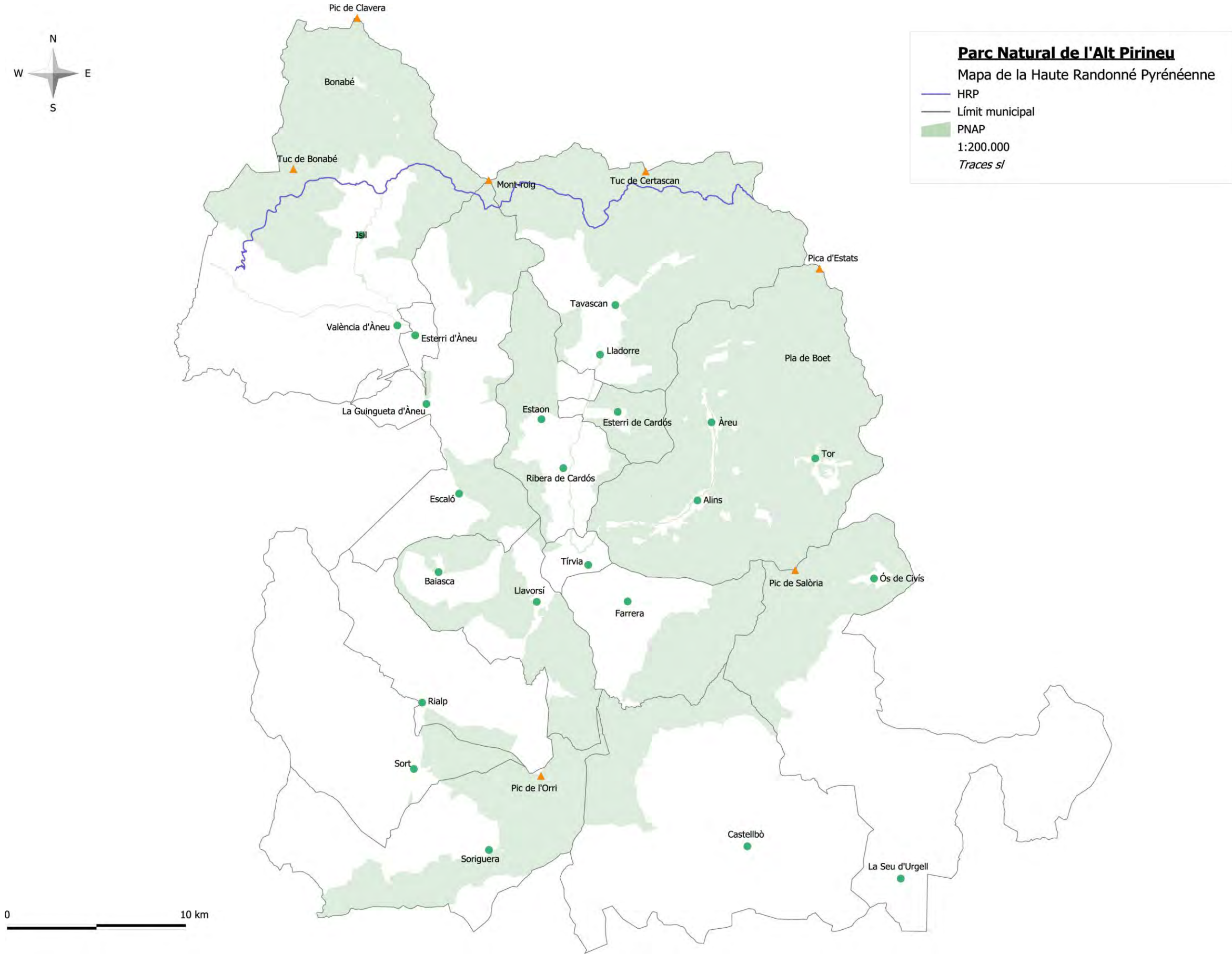
Inicials	No n'hi ha.
De manteniment	No n'hi ha.

Inversions realitzades

	No s'han realitzat inversions.
--	--------------------------------

Quilometratge de l'itinerari

HRP		
Itinerari	Recorregut	km
Port de l'Artiga-Refugi de Certascan	Port de l'Artiga-Estanys de Romedo-Ref. Certascan	6,5
Refugi de Certascan-Noarre	Ref. Certascan- Coll de Certascan-Noarre	7,8
Noarre-Pleta	Noarre-Pleta Palomera	3,0
Pleta Palomera-Refugi Mont-roig	Pleta Palomera-Ref. Mont-roig	3,4
Refugi Mont-roig-Borda de Pina	Ref. Mont-roig -Coll Curiós-Coll de la Cornella-Borda de Pina	8,5
Borda de Pina-Alòs d'Isil	Borda de Pina-Alòs d'Isil	2,5
Alòs d'Isil-Port de al Bonaigua	Alòs d'Isil-Collada del Clot de Moredó-Ref. d'Airoto-Estany de Garrabea-Coll de l'Estany Pudo-Port de la Bonaigua	17,7
Total quilòmetres		49,4

CAPÍTOL 2 - ELS ITINERARIS DE SENDERISME EXISTENTS
ABANS DE LA CREACIÓ DEL PNAP DINS EL SEU ÀMBIT TERRITORIAL D'ACTUACIÓ

2.1.4. Els itineraris transfronterers

Origen

La senyalització dels itineraris transfronterers és un projecte que s'està duent a terme actualment (anualitats 2003-2005) que consisteix en senyalitzar diferents unions entre el GR 11 (sender transpirinenc de l'estat espanyol) i el GR 10 (sender transpirinenc de l'estat francès) a través dels passos tradicionals fronterers més coneguts. En el projecte hi participen el DARP, el Consell Comarcal del Pallars Sobirà, el Conselh Generau d'Aran i el Conseil General de l'Ariège.

Dins l'àmbit territorial del PNAP els senders transfronterers uneixen el GR 11 amb la frontera amb França a través de vuit passos o alts de muntanya: els ports de Boet, Sotllo, Artiga, Colatx, Tavascan, Salau, Aulà i Clavera i el camí de Montgarri.

Es tracta de camins tradicionals que s'enfilen fins a alta muntanya i que, per tant, tot i transitar per camins importants, el fort desnivell fa que gran part d'ells siguin recomanables tan sols per a gent avesada a l'excursionisme.

Any de Creació	2003-2005, projecte actualment en desenvolupament.
Gestió	Consell Comarcal del Pallars Sobirà i DARP.
Manteniment	Consell Comarcal del Pallars Sobirà.
Mitjans de promoció	Guia dels Itineraris Transfronterers (pendent de fer). Pàgina web (pendent de fer). Triptics gratuïts (pendent de fer).

Característiques

Quilometratge total	88,3 Km.	
Nº d'itineraris	9	
Tipus d'itineraris	Ascensions des de la vall fins al coll, utilitzant els camins tradicionals transfronterers que uneixen el Pallars Sobirà amb l'Ariège. Es poden unir varis itineraris i els GRs 10 i 11 formant bucles.	
Equipaments	Senyalització vertical	Senyalització del Parc Natural de l'Alt Pirineu (pendent d'instal·lar).
	Senyalització de continuïtat	GR (pendent de pintar) Estaques de continuïtat allà on no es pot pintar sobre el terreny.
	Altres	Allà on és necessari està pendent de col·locar: Aixoplucs, pàrkings, àrees de picnic, ponts i passeres, passos de senderista, baranes, cables de seguretat, "clavijas", graons, trencaigües, fonts.
Tipus d'usuaris	Excursionista elemental però amb una mica de condició física, ja que els itineraris no comporten cap dificultat tret del considerable desnivell. Excursionista avesat a la muntanya per als que fan els bucles.	

Actuacions

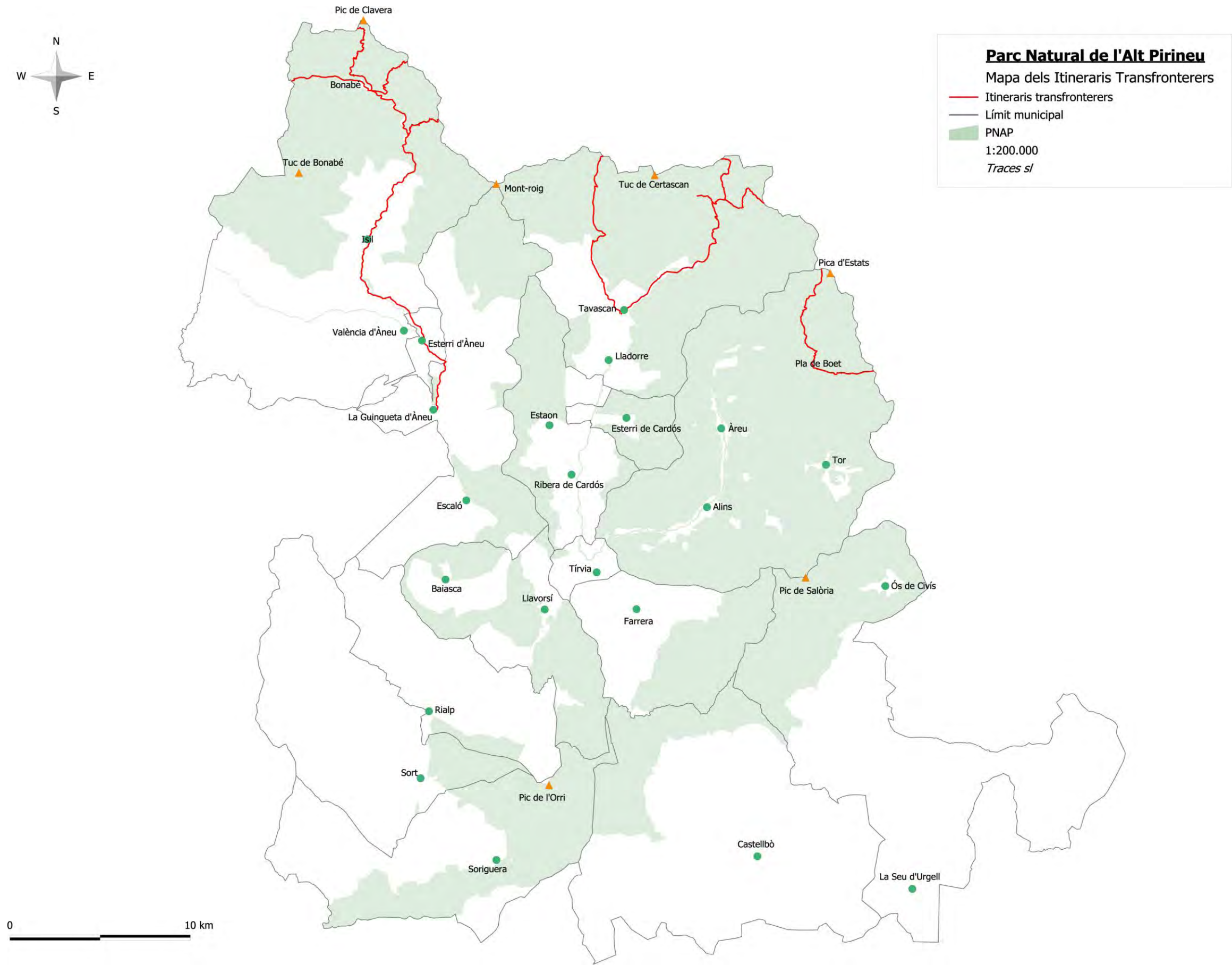
Inicials	Neteja de la vegetació del camí. Pintat de la senyalització de continuïtat. Instal·lació de la senyalització vertical. Instal·lació d'aixoplucs, pàrkings, àrees de picnic, ponts i passeres, passos de senderista, baranes, cables de seguretat, "clavijas", graons, trencaigües, fonts. Creació i edició d'una guia dels itineraris. Creació i edició de tríptics dels itineraris. Creació d'una pàgina web.
De manteniment	Encara no se n'han fet.

Inversions realitzades

Anys 2003-2005	363.204 €
----------------	-----------

Quilometratge dels itineraris

ITINERARIS TRANSFRONTERERS		
Itinerari	Recorregut	km
It. Transfronterer de Boet	Pla de Boet-port de Boet	4,0
It. Transfronterer de Sotllo	Pista del Pla de Boet-ref. Vall Ferrera-estany de Sotllo-port de Sotllo	7,5
It. Transfronterer d'Artiga	Estany de Romedo de Dalt-estany de Romedo de Baix-port de l'Artiga	4,1
It. Transfronterer de Colatx	Tavascan-Boavi-cabana de Llurri-Ref. Certascan-Estany de Romedo de Dalt-port de Colatx	16,5
It. Transfronterer de Tavascan	Tavascan-Graus-Noarre-font de la Costa-estany del Port-port de Tavascan	11,5
It. Transfronterer de Salau	La Guingueta d'Àneu-Escalarre-Esterri d'Àneu-Isavarre-Borén-isil-Alòs-ref. del Fonet-port de Salau	3,5
It. Transfronterer d'Aulà	Ref. del Fonet-pont de Perosa-estaneyet d'Aulà-port d'Aulà	4,5
It. Transfronterer de Clavera	Pont de Perosa-estany de Clavera-port de Clavera	6,3
It. Transfronterer de Montgarri	La Guingueta d'Àneu-Escalarre-Esterri d'Àneu-Isavarre-Borén-Isil-Alòs-Refugi Fonet-Pont de Perosa-Montgarri	30,4
Total quilòmetres		88,3

CAPÍTOL 2 - ELS ITINERARIS DE SENDERISME EXISTENTS
ABANS DE LA CREACIÓ DEL PNAP DINS EL SEU ÀMBIT TERRITORIAL D'ACTUACIÓ

2.1.5. Els itineraris forestals del Projecte Life “Pirineu Viu”

Origen

Són itineraris d'interpretació, amb una finalitat didàctica, que pretenen transmetre a l'usuari una informació científica sobre el medi natural, i com es protegeix i es gestiona, sempre de manera senzilla a través de panells informatius (amb il·lustracions que permeten identificar l'element que es vol interpretar i un petit text) que es troben al llarg del recorregut i també a través de la temàtica pròpia de cada itinerari (elements interpretatius del paisatge i la construcció).

Any de Creació	1998-2002
Gestió	Ajuntaments a través de l'ADF Mig Pallars
Manteniment	No n'hi ha.
Mitjans de promoció	Tríptics de cada zona.

Característiques

Quilometratge total	142,88 Km	
Nº d'itineraris	20 itineraris englobats en 6 zones diferents. A cada zona hi ha tres itineraris: un itinerari curt, un itinerari mig i un itinerari llarg. A més hi ha l'itinerari “Museu Viu” a la vall de Cardós, que és un complement a l'oferta turística del futur Museu Viu de Casa Bringué de Ginestarre, i l'itinerari botànic de Sant Quirc d'Alins.	
Tipus d'itineraris	Itineraris circulars, de descoberta del patrimoni natural i cultural de la zona. Bona part d'ells estan allunyats dels nuclis de població.	
Equipaments	Senyalització vertical	Senyalització pròpia basada en la senyalització de “Territori i Paisatge”.
	Senyalització de continuïtat	A l'itinerari curt: cercle groc amb una petjada de gall fer negra a dins. A l'itinerari mig: cercle groc amb una petjada de gat salvatge negra a dins. A l'itinerari llarg: cercle groc amb una petjada de cabirol negra a dins.
	Altres	Ponts, escales, fonts
Tipus d'usuaris	Turisme familiar, gent poc avesada a la muntanya, excursionistes de tot tipus.	

Actuacions

Inicials	Neteja de la vegetació del camí. Pintat de la senyalització de continuïtat. Instal·lació de la senyalització vertical. Instal·lació d'aixoplucs, pàrkings, àrees de picnic, ponts i passeres, passos de senderista, baranes, graons, trencaigües,
----------	--

	fonts. Creació i edició de tríptics dels itineraris.
De manteniment	No n'hi ha.

Inversions realitzades

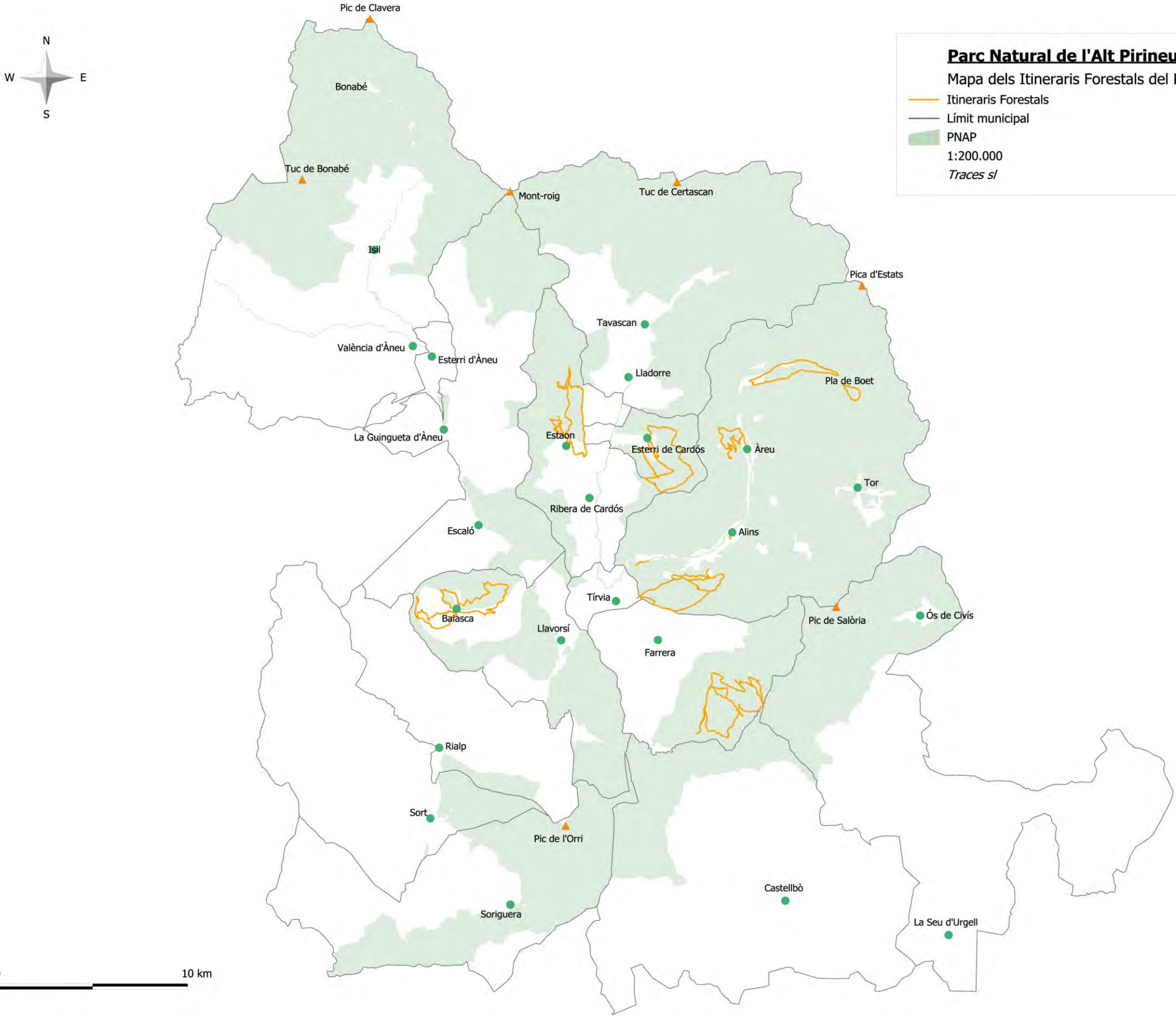
1998-2002	186.500,00 € (Càlcul aproximat a partir del Catàleg de Patrocini del Projecte Life “Pirineu Viu”)
-----------	---

Quilometratge dels itineraris

ITINERARIS FORESTALS		
Itinerari	Recorregut	km
IF del Pla de Boet (Àreu)	La Molinassa-Pla de Boet-Pla d'Arcalís-Pla de Boet-la Molinassa	3,9
IF de Costuix (Àreu)	La Força d'Àreu-Avets de Costuix-Bordes de Costuix-Borda d'Escolà-Cabana de Pilanera-la Força d'Àreu	8,1
IF de la Rebuira (Àreu)	La Farga-Bores de Rebuira-la Molinassa-Pla de la Selva-avet monumental-Borda de Gavató-La Farga	10,7
IF de la Molina (Esterri de Cardós)	Esterri de Cardós-Borda d'Esteve-Borda de la Paua-Esterri de Cardós	2,75
IF de Fontana (Esterri de Cardós)	Esterri de Cardós-Esterri de Cardós-Borda de Raspolí-Esterri de Cardós	7,12
IF de Mallanera (Esterri de Cardós)	Esterri de Cardós-Pla de Nègua-Bordes de Llossaus-Ginestarre-Esterri de Cardós	13,4
IF de Buiro (Bosc de Virós)	Bordes de virós-Ermita Santes Creus-Pla de Buiro-Bordes de virós	4,86
IF de la Fageda (Bosc de Virós)	Bordes de virós-Avet del Capellà-Refugi Gall Fer-Pla de Buiro-Bordes de virós	7,35
IF de Serra d'Erta (Bosc de Virós)	Bordes de virós-Mirador del Farro- Refugi Gall Fer-Pla de Buiro-Bordes de virós	13,4
IF de Tressó (Ribalera)	Bordes de Tressó- Borda d'Asnurri-Mirador de Betran-Bordes de Tressó	5,52
IF de Castellarnau (Ribalera)	Bordes de Tressó-Coll de la Bastida-Pla de Serret-Pla de l'orri vell- Bordes de Tressó	7,82
IF de Santa Magdalena (Ribalera)	Bordes de Tressó-Font de l'orri vell-Pla de Serret-Sta.Magdalena-Font de Casals-Bordes de Coté- Bordes de Tressó	10,87
IF de Sant Bartomeu (Baiasca)	Baiasca-St. Bartomeu-Borda de Joan-Borda del Forner- Baiasca	4,26
IF d'Auressi (Baiasca)	Arestui-Serradora d'Arestui-Borda d'Auressi-Baiasca-La Mola-Arestui	9,58
IF de la Poleda (Baiasca)	Baiasca-Font de Joan-Refugi dels Rasos-Font de l'orri-Pleta d'Encasi-Baiasca	7,2
IF de Cardedo (Estaon)	Estaon-Borda de Vidal-Borda de Jan-Bordes de	3,65

CAPÍTOL 2 - ELS ITINERARIS DE SENDERISME EXISTENTS
ABANS DE LA CREACIÓ DEL PNAP DINS EL SEU ÀMBIT TERRITORIAL D'ACTUACIÓ

	Cabaler, Cataró i Pau-Estaon	
IF de les Bordes (Estaon)	Estaon-Bordes de Nibrós-Bordes de Perafita-Borda de Colatxo-Estaon	10,4
IF de Miravall (Estaon)	Estaon-Bordes de Nibrós-Coll de Jou-Cabanes-Pui Tavaca-Estaon	11,5
It. botànic de Sant Quirc	Alins-Sant Quirc	0,5
total quilòmetres		142,88

CAPÍTOL 2 - ELS ITINERARIS DE SENDERISME EXISTENTS
ABANS DE LA CREACIÓ DEL PNAP DINS EL SEU ÀMBIT TERRITORIAL D'ACTUACIÓ

2.1.6. Els itineraris de l'Alt Urgell

Origen

A l'Alt Urgell i dins de l'àmbit territorial del PNAP existeix un sol itinerari senyalitzat. Es tracta d'un itinerari circular al voltant del refugi de la Basseta i Sant Joan de l'Erm, de fàcil realització i que transcorre per pistes i senderons de bosc.

Any de Creació	2001
Gestió	Consell Comarcal de l'Alt Urgell. (Montse Ripoll, tel. 973 353 112)
Manteniment	Refugi de la Basseta (St. Joan de l'Erm). Guarda del Refugi: Miquel Prat, tel.: 973 29 80 15 / fax 973 29 81 24
Mitjans de promoció	Tríptic del Consell Comarcal de l'Alt Urgell.

Característiques

Quilometratge total	11 Km	
Nº d'itineraris	1	
Tipus d'itineraris	Itinerari circular des del refugi de la Basseta, dins bosc de coníferes, que combina trams de pista amb trams de sender.	
Equipaments	Senyalització vertical	Senyalització pròpia del Consell Comarcal de l'Alt Urgell.
	Senyalització de continuïtat	Línia groga.
	Altres	No n'hi ha.
Tipus d'usuaris	Turisme familiar i gent amb poca experiència muntanyenca.	

Actuacions

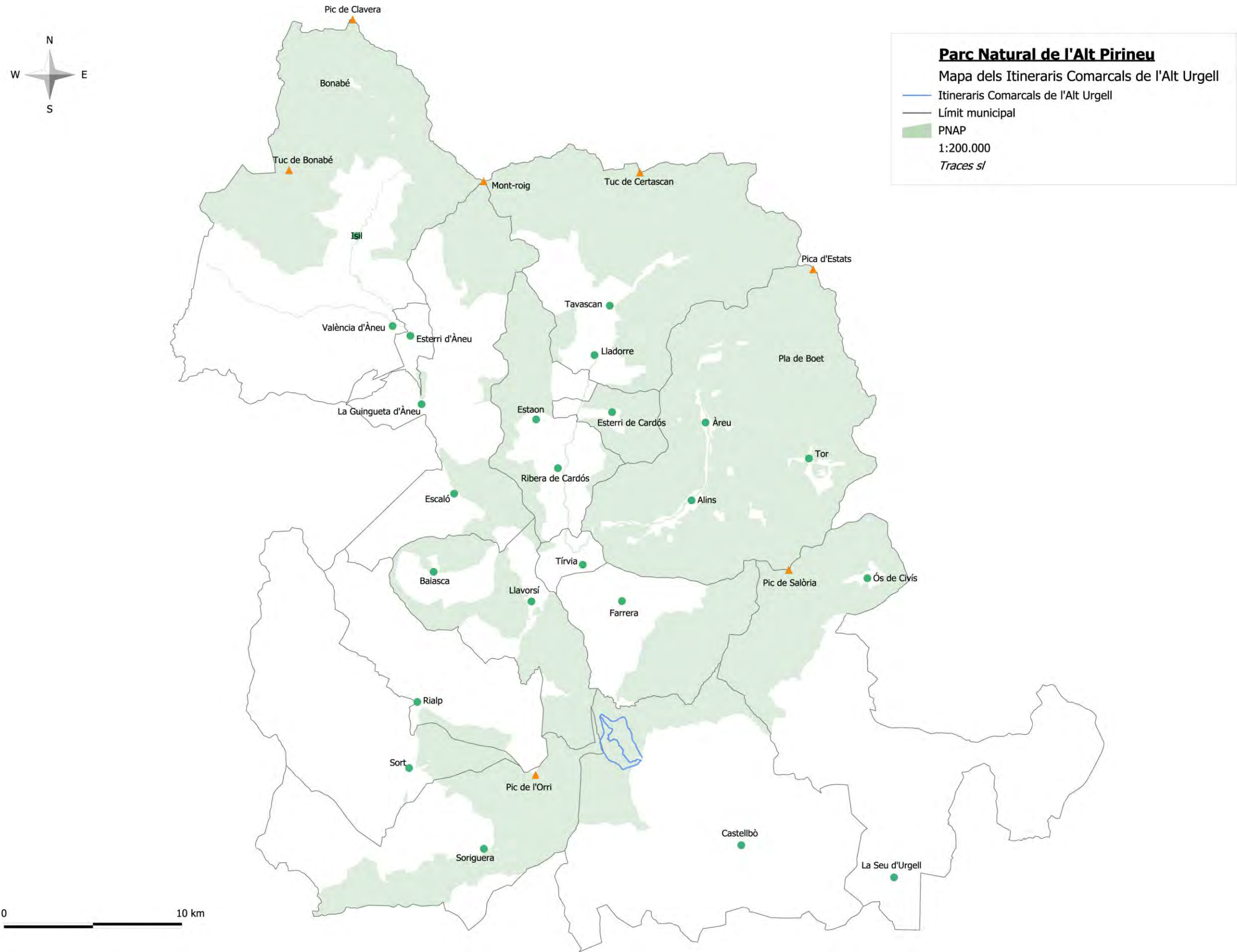
Inicials	Senyalització. Neteja de la vegetació del camí. Edició de tríptics.
De manteniment	El manteniment, consistent en netejar la vegetació del camí, es fa ocasionalment i de forma voluntària des del refugi de la Basseta.

Inversions realitzades

Any 2001	5.040,98 € (Quantitat calculada a partir d'una inversió per a 4 itineraris)
----------	---

Quilometratge de l'itinerari

ITINERARIS A L'ALT URGELL		
Itinerari	Recorregut	km
Ruta pels boscos de St. Joan de l'Erm	Ref. de la Basseta-barranc dels Forcats-St. Joan de l'Erm Vell-el prat de la Culla-Ref. de la Basseta	11,0
	Total quilòmetres	11,0

CAPÍTOL 2 - ELS ITINERARIS DE SENDERISME EXISTENTS
ABANS DE LA CREACIÓ DEL PNAP DINS EL SEU ÀMBIT TERRITORIAL D'ACTUACIÓ

2.1.7. Els itineraris al voltant del refugi de Comes de Rubió

Origen

Una de les tasques dels guardes de refugi és la d'oferir als seus clients/usuaris informació i consell sobre els itineraris i rutes que poden fer al voltant del refugi. Aquest és també el cas del Paco, que des de fa 11 anys és el guarda del refugi de Comes de Rubió. Aprofitant les nombroses pistes que transiten la zona, ha anat unint i tallant per aquí i per allà fins a conformar unes 7 rutes que ofereix, algunes vegades escrit sobre paper i d'altres de manera oral, al públic usuari del refugi i als excursionistes que s'atansen demanant informació. No són itineraris de nova creació, sinó que utilitzen trams de la xarxa de pistes i camins existents.

Any de Creació	El Paco comença ser guarda del refugi el 1993, des d'aleshores ha anat creant els itineraris circulars des del refugi.
Gestió	Paco, guarda del refugi de Comes de Rubió. Telèfon 973 250 046.
Manteniment	No n'hi ha.
Mitjans de promoció	Transmissió oral per part del Paco als usuaris.

Característiques

Quilometratge total		
Nº d'itineraris	Aproximadament 7 (El Paco, guarda del refugi, ha d'acabar de consolidar-ne algun).	
Tipus d'itineraris	Itineraris circulars des del refugi de Comes de Rubió, majoritàriament per pista forestal, dins la franja d'alçada dels 1.725m. al cap del port del Cantó als 2.440m. del pic de l'Orri. En general són itineraris suaus, sense cap dificultat. De la varietat d'itineraris l'usuari pot escollir el que més li convingui segons l'estona que vulgui caminar i segons les seva condició física.	
Equipaments	Senyalització vertical	No n'hi ha de pròpia. En alguns trams els itineraris coincideixen amb un itinerari de la Xarxa d'Itineraris del Pallars Sobirà, aleshores es troba la senyalització pròpia de la Xarxa.
	Senyalització de continuïtat	No n'hi ha de pròpia. Hi ha alguna senyal de pintura de fa temps. En alguns trams els itineraris coincideixen amb un itinerari de la Xarxa d'Itineraris del Pallars Sobirà, aleshores es troba la senyalització pròpia de la Xarxa.
	Altres	No n'hi ha.
Tipus d'usuaris	Hi ha diferents tipus d'usuaris: a) L'usuari que busca fer un passeig que no sigui massa	

	exigent físicament: famílies, gent gran, gent poc avesada a caminar. b) L'excursionista sense massa experiència però que demana caminar una mica més. c) A l'hivern, excursionistes amb més experiència que venen a fer raquetes de neu, esquí de muntanya, trineus,...
--	---

Actuacions

Inicials	No n'hi ha.
De manteniment	No n'hi ha.

Inversions realitzades

	No n'hi ha.
--	-------------

Quilometratge dels itineraris

ITINERARIS AL VOLTANT DEL REFUGI DE COMES DE RUBIÓ		
Itinerari	Recorregut	km
1- (per pista forestal)	Ref. Comes de Rubió-serra Seca-cap del Port del Cantó-barranc de les Comes de Rubió-Ref. Comes de Rubió	
2- (per pista forestal)	Ref. Comes de Rubió-serra Seca-los Collets-barranc de les Solanetes-Ref. Comes de Rubió	
3- (per pista forestal excepte un petit tram sense pista ni sender que baixa pel barranc del Parrugó)	Ref. Comes de Rubió-bosc de Barruix-barranc del Parrugó- barranc de les Comes de Rubió-Ref. Comes de Rubió	
4- Volta circular dins les Comes de Rubió(per pista forestal)	Ref. Comes de Rubió-estanyets- Ref. Comes de Rubió	
5- Al pic de l'Orri (per pista forestal)	Ref. Comes de Rubió-planell de la Llosa-la Portella-pic de l'Orri-la Basseta-bosc de Barruix- Ref. Comes de Rubió	
6-	Ref. Comes de Rubió-Roca Senyada-obaga de Montenartró-bony del Raset- Roca Senyada-Ref. Comes de Rubió	
7- al pic de l'Orri seguint el camí de la Forestal cap a pla de Caubet.	Pendent d'acabar-lo de concretar.	
	Total quilòmetres	

CAPÍTOL 2 - ELS ITINERARIS DE SENDERISME EXISTENTS
ABANS DE LA CREACIÓ DEL PNAP DINS EL SEU ÀMBIT TERRITORIAL D'ACTUACIÓ

2.1.8. Els itineraris al voltant del refugi de la Basseta (Sant Joan de l'Erm)

Des del Refugi de la Basseta es recomanen bàsicament passejades per un nombre de pistes circumdants que a l'hivern s'utilitzen per a fer esquí de fons. Aquesta seria una oferta adequada a un públic familiar o de gent gran o poc avesada a la muntanya que ve a passar al dia a l'entorn del refugi, però el problema és que la majoria d'aquestes pistes comparteixen el trànsit d'excursionistes amb el de ciclistes i conductors de 4x4, quads i altres vehicles motoritzats, motiu pel qual no són recomanables per a la pràctica de senderisme. És per això que des del refugi, i per a gent una mica més avesada a caminar, hi ha la voluntat de mantenir nets de vegetació i de recomanar veritables senders tradicionals per a la pràctica de senderisme, aquests són el camí vell de Romadriu i el camí fins al refugi de Ras de Conques.

Origen

Any de Creació	Són dos camins vells que es recomanen des del refugi de la Basseta.
Gestió	Refugi de la Basseta (St. Joan de l'Erm). Miquel Prat, telèfon: 973 29 80 15 / fax 973 29 81 24
Manteniment	Refugi de la Basseta (St. Joan de l'Erm).
Mitjans de promoció	Transmissió oral des del refugi als usuaris.

Característiques

Quilometratge total		
Nº d'itineraris	2	
Tipus d'itineraris	Itineraris lineals per sender, des del refugi de la Basseta.	
Equipaments	Senyalització vertical	Cartell fet a mà indicant la direcció a seguir des del refugi de la Basseta.
	Senyalització de continuïtat	No n'hi ha.
	Altres	No n'hi ha.
Tipus d'usuaris	Excursionistes amb poca experiència muntanyenca, famílies que venen a passar el dia a l'entorn del refugi.	

Actuacions

Inicials	Neteja de la vegetació del camí.
De manteniment	El manteniment, consistent en netejar la vegetació del camí, es fa ocasionalment i de forma voluntària des del refugi de la Basseta.

Inversions realitzades

	No n'hi ha.
--	-------------

Quilometratge dels itineraris

ITINERARIS AL VOLTANT DEL REFUGI DE LA BASSETA		
Itinerari	Recorregut	km
Camí vell de Romadriu	Refugi de la Basseta-barranc de la Basseta-Romadriu	
Camí vell a Ras de Conques	Refugi de la Basseta-coll de Seix-coll de Solanell-Creu del Ras de Conques-Refugi de Ras de Conques	
	Total quilòmetres	

CAPÍTOL 2 - ELS ITINERARIS DE SENDERISME EXISTENTS
ABANS DE LA CREACIÓ DEL PNAP DINS EL SEU ÀMBIT TERRITORIAL D'ACTUACIÓ

2.1.9. Els itineraris senyalitzats dins el programa d'ajuts de la Xarxa Natura 2000 per entitats municipals l'any 2004

Origen

L'any 2004 i gràcies al programa d'ajuts de la Xarxa Natura 2000 dues entitats municipals del Pallars Sobirà, els Ajuntaments de Lladorre i Alins, van senyalitzar en total 4 itineraris dins els seus termes municipals seguint el mateix criteri que els Itineraris Forestals del Projecte Life “Pirineu Viu”.

Donat que es van realitzar quan el PNAP ja estava en funcionament, aquests itineraris han estat els primers a comptar amb la senyalització vertical oficial del PNAP.

Any de Creació	2004
Gestió	Entitats municipals
Manteniment	Entitats municipals
Mitjans de promoció	No n'hi ha

Característiques

Quilometratge total	7,8 km	
Nº d'itineraris	4	
Tipus d'itineraris	Itineraris curts per antics camins de ferradura, seguint la mateixa línia que els Itineraris Forestals.	
Equipaments	Senyalització vertical	Senyalització vertical del Parc Natural de l'Alt Pirineu.
	Senyalització de continuïtat	No n'hi ha.
	Altres	
Tipus d'usuaris	Turisme familiar, gent poc avesada a la muntanya, excursionistes.	

Actuacions

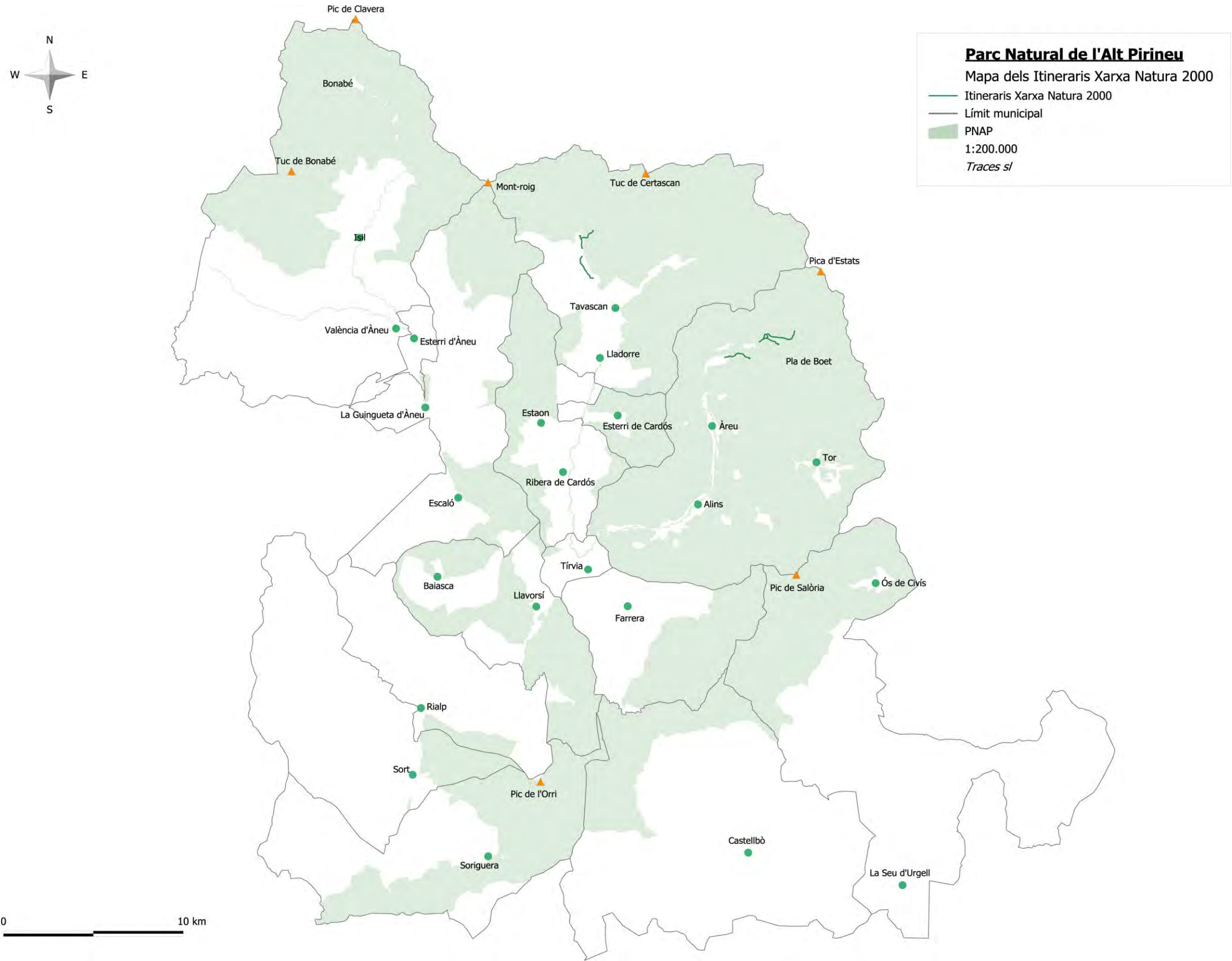
Inicials	Condicionament i millora dels camins.
De manteniment	Encara no n'hi ha hagut.

Inversions realitzades

2004	66.293,00 €
------	-------------

Quilometratge dels itineraris

ITINERARIS SENYALITZATS PEL PARC NATURAL DE L'ALT PIRINEU L'ANY 2004		
Itinerari	Recorregut	km
It. De la costa de Lari	Bordes de Rebuira-Barranc de Sotllo	4,1
Torre de les Bruixes	Alins-Torre de les Bruixes	0,3
Graus	Graus-Quanca-Graus	1,6
Noarre	Graus-Noarre-Quanca-Graus	1,8
	Total quilòmetres	7,8

CAPÍTOL 2 - ELS ITINERARIS DE SENDERISME EXISTENTS
ABANS DE LA CREACIÓ DEL PNAP DINS EL SEU ÀMBIT TERRITORIAL D'ACTUACIÓ

2.1.10. Les ascensions als principals cims

En l'àmbit el Parc Natural hi ha diversos itineraris tradicionals d'alta muntanya que ascendeixen als cims, utilitzats per excursionistes i muntanyencs amb un cert grau d'experiència.

Hi ha cims que tenen diferents itineraris per arribar dalt a través de les diferents vessants. No hi ha senyalització específica, però aquests itineraris solen estar senyalitzats amb fites, i ocasionalment pot haver-hi senyalització de continuïtat pintada des d'un refugi, o per un centre excursionista, ... Tampoc hi ha manteniment, tot i que ocasionalment alguns guardes de refugi o membres d'entitats excursionistes refan les fites o repinten la senyalització de continuïtat existent.

No hi ha mitjans de promoció específics, sinó que els itineraris es poden trobar en la bibliografia general d'ascensió als cims del Pirineu.

ASCENSIONS ALS PRINCIPALS CIMS		
Cim	Alçada	Recorregut
Monteixo	2.904 m.	a) Des d'Àreu, per la vessant oest del Monteixo, 1.580 m. de desnivell. b) Àreu-pla de la selva-barranc d'Aixeus-estany d'Aixeus-Monteixo, 1.220 m. de desnivell
Pic de Bavorte	2.938 m.	Refugi de Vall Ferrera-barranc de Sotllo-Estany de Sotllo-estany de la coma de Sotllo-coll de Bavorte-Pic de Bavorte, 1.140 m. de desnivell
Pica Roja	2.902 m.	Refugi de Vall Ferrera- barranc d'Areste-barranc del Port Vell-port de Romaset-Pica Roja, 970 m. de desnivell
Sotllo	3.071 m.	a) des de Boavi: (Tavascan)-planell de Boavi-refugi de Broate-collada de Guins de l'ase-Sotllo, 1.620 m. de desnivell b) des de Vall Ferrera: refugi de Vall Ferrera-barranc de Sotllo-Estany d'Estats-port de Sotllo-Sotllo, 1.350 m. de desnivell
Pica d'Estats	3.140 m.	refugi de Vall Ferrera-barranc de Sotllo-Estany d'Estats-port de Sotllo-Pica d'Estats, 1.400 m. de desnivell
Cap de Broate	2.734 m.	Tavascan-pla de Boavi-refugi de Broate-estanyol del cap de Broate-Cap de Broate, 1.250 m. de desnivell
Pic de Colatx	2.568 m.	Tavascan-pista de Boavi-encreuament refugi de Certascan-estany de Romedo de Dalt-estany de Senó-estany de Colatx-port de Colatx
Tuc de Certascan	2.853 m.	Tavascan-pista de Boavi-refugi de Certascan-estany de Certascan-tuc de Certascan, 1.750 m. de desnivell

Montarenyo	2.623 m.	Tavascan-Quanca-Pleta Palomera-estany del Port-Montarenyo, 1.520 m. de desnivell
Pic de Ventolau	2.843 m.	a) des de Cerbi: Cerbi-presa de Cerbi-planell de Sartari-estany de la Gola-Tres Estanys-coll dels Tres Estanys-Pic de Ventolau, 1.430 m. de desnivell b) des de la pleta del Prat: (Tavascan-Graus)-Pleta del Prat-coll del Forn-collet dels Tres estanys-pic de Ventolau, 1.120 m. de desnivell c) des de pleta Palomera: (Tavascan-Quanca)-Pleta Palomera- vall de la Roia de Mollàs-refugi de Mont-Roig-Estany major de la Gallina-pic de Ventolau, 1.450 m. de desnivell
Mont-Roig	2.858 m.	a) des d'Alòs d'Isil: Alòs d'Isil-Pont de Pina, bordes de Pina-barranc de Comamala-coll de la Cornella-collada de Mont-roig-Mont-roig, 1.550 m. de desnivell b) des de Tavascan: Tavascan-Quanca-Pleta Palomera-vall de la Roia de Mollàs- refugi de Mont-Roig-des d'aquí hi ha varies opcions per arribar al cim, 1.750 m. de desnivell
Pic de la pala de Clavera	2.677 m.	Alòs d'Isil-pista de Montgarri-pont de Perosa-barranc de Cernalles-estanyets de Clavera-port de Clavera-pic de la pala de Clavera
Tuc de Marimanha	2.662 m.	Isil-bordes d'Airoto-estany d'Airoto-coll d'Airoto-lac gelat deth Rosari-Tuc de Marimanha
Tuc de Bonabé	2.720 m.	Isil-bordes d'Airoto-estany d'Airoto-coll d'Airoto-Tuc de Bonabé,
Pic de Moredo	2.750 m.	Alòs d'Isil-bordes de Moredo-barranc de Portierro-Pic de Moredo, 840 m. de desnivell

CAPÍTOL 2 - ELS ITINERARIS DE SENDERISME EXISTENTS
ABANS DE LA CREACIÓ DEL PNAP DINS EL SEU ÀMBIT TERRITORIAL D'ACTUACIÓ

2.2. CARTOGRAFIA DELS ITINERARIS DE SENDERISME I DELS CAMINS
SENYALITZATS EXISTENTS DINS L'ÀMBIT TERRITORIAL DEL PNAP

Aquest segon apartat de l'estudi fa referència a la cartografia dels itineraris existents fins l'any 2004 que s'han presentat prèviament.

La base cartogràfica emprada correspon principalment a l'Inventari de Camins Tradicionals i Ramaders del Consell Comarcal del Pallars Sobirà. Aquesta base cartogràfica és la que incorpora un nombre més alt de camins tradicionals de l'àrea, tot i que el traçat del seu recorregut no sempre és gaire acurat. Els camins que no pertanyen a la comarca del Pallars Sobirà s'han extret de la base cartogràfica del ICC i els que no apareixien en cap de les dues s'han digitalitzat amb un GPS i incorporat posteriorment.

En referència a la cartografia cal deixar constància que és un dels aspectes que cal millorar per a la gestió de la xarxa de senderisme del PNAP. Seria convenient afegir a la cartografia oficial el traçat dels camins tradicionals amb la màxima precisió possible, ja que actualment o bé no hi consten o bé el seu traçat no es correspon fidelment amb la realitat.

Els plànols presentats prèviament corresponen a:

- Mapa dels itineraris de la "Xarxa d'itineraris culturals i de natura del Pallars Sobirà" inclosos en l'àmbit territorial del PNAP (1:200.000)
- Mapa del tram del GR 11 inclòs en l'àmbit territorial del PNAP (1:200.000)
- Mapa del tram de la HRP inclòs en l'àmbit territorial del PNAP (1:200.000)
- Mapa dels Itineraris Transfronterers (1:200.000)
- Mapa dels Itineraris Forestals (1:200.000)
- Mapa dels itineraris municipals finançats pels ajuts de la Xarxa Natura 2000 (1:200.000)
- Mapa dels itineraris de l'Alt Urgell inclosos en l'àmbit territorial del PNAP (1:200.000)

2.2.1. Itineraris i camins senyalitzats: quadres de quilometratge i cartografia

Un dels principals elements a tenir en compte en la gestió de la xarxa de senderisme és la diferenciació entre itinerari i camí. Un itinerari és una proposta concreta de recorregut al llarg d'un o varis camins, podent donar-se el cas de que el recorregut de varis itineraris coincideixi parcialment en algun o alguns camins. Per tant amb un nombre de quilòmetres de camins determinat es pot promocionar un nombre més alt de quilòmetres d'itineraris.

Aquest és el cas dels itineraris de senderisme que aquí es tracten: varis d'ells tenen parcialment el recorregut coincident. Mentre que el quilometratge total dels itineraris vigents és de 585,0 km, analitzant els camins per on transcorren aquests itineraris s'obté la xifra de 490,1 km de camins senyalitzats, el que implica que 118,6 km d'itineraris transcorren per camins que ja són usats per algun altre itinerari.

És important fer aquesta distinció entre itineraris i camins senyalitzats per exemple per a

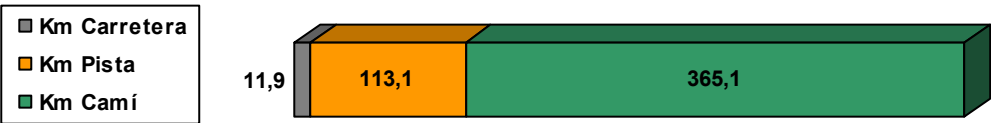
la conservació i manteniment de camins o per la promoció dels itineraris, entre d'altres coses. Concretament cal saber distingir que el quilometratge dels camins a gestionar (mantenir, millorar i senyalitzar) dins de l'àmbit territorial del PNAP és de 490,1 km, mentre que a l'hora de la promoció cal parlar de que en l'àmbit territorial del PNAP existeixen 585 km d'itineraris per a senderistes. Així doncs la diferenciació entre camí mantingut/senyalitzat i itinerari pot esdevenir un dels criteris bàsics a l'hora d'organitzar la gestió de la xarxa de senderisme.

ITINERARIS I CAMINS SENYALITZATS EN L'ÀMBIT TERRITORIAL DEL PNAP	
Camins senyalitzats	490,1 km
Itineraris vigents	585,0 km

En aquest sentit cal referir-se a que un objectiu de la gestió de la xarxa de senderisme seria la de crear el màxim numero d'itineraris amb un determinat número de camins mantinguts/senyalitzats (sempre i quan no es caigui en postures extremes) per tal de rendibilitzar al màxim la inversió feta en els camins. Cal recordar aquí que la majoria d'itineraris es diferencien d'uns als altres per recorregut però que aquesta no és l'única manera de fer-ho. També es poden diferenciar itineraris amb pràcticament el mateix recorregut a través de la temàtica en que incideixen o a través de l'edat dels visitants a que van dirigits (un mateix itinerari pot promocionar-se amb dos fulletons i dos noms si cada un d'ells incideix amb temes diferents o es destina a visitants d'edat diferent).

Tractant més concretament dels camins mantinguts/senyalitzats del PNAP, es pot dir que amb un cop d'ull més acurat permet diferenciar aquests camins per la seva tipologia:

QUADRE RESUM DEL QUILOMETRATGE DE CAMINS SENYALITZATS	
Tipologia de camí	Km
Camins tradicionals (camins de ferradura, cabaneres, senderes i altres camins per on només es pot transitar a peu)	365,1
Pistes (aptes per a vehicles però amb el ferm de terra)	113,1
Carreteres (amb el ferm d'asfalt)	11,9
TOTAL	490,1

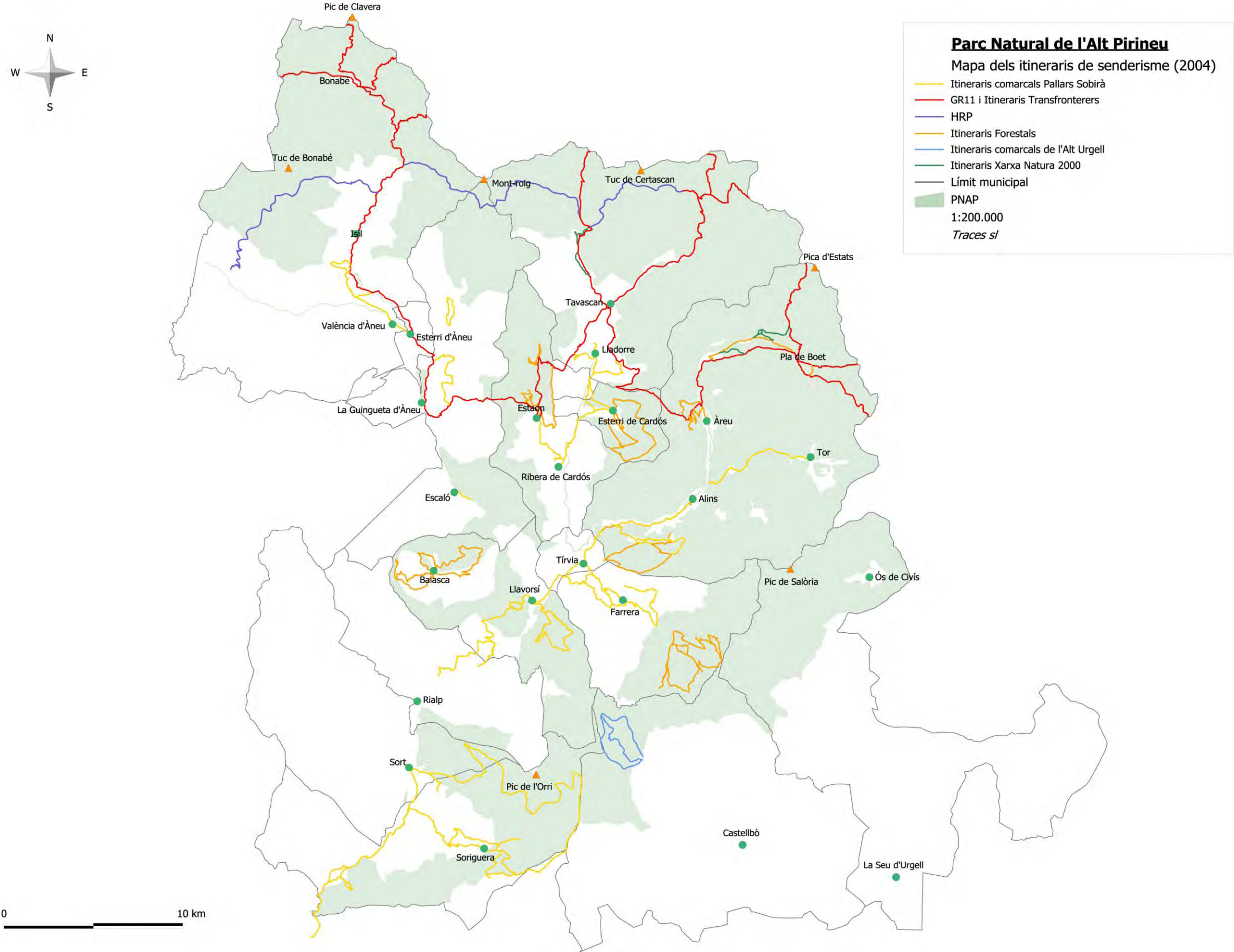
*CAPÍTOL 2 - ELS ITINERARIS DE SENDERISME EXISTENTS
ABANS DE LA CREACIÓ DEL PNAP DINS EL SEU ÀMBIT TERRITORIAL D'ACTUACIÓ*

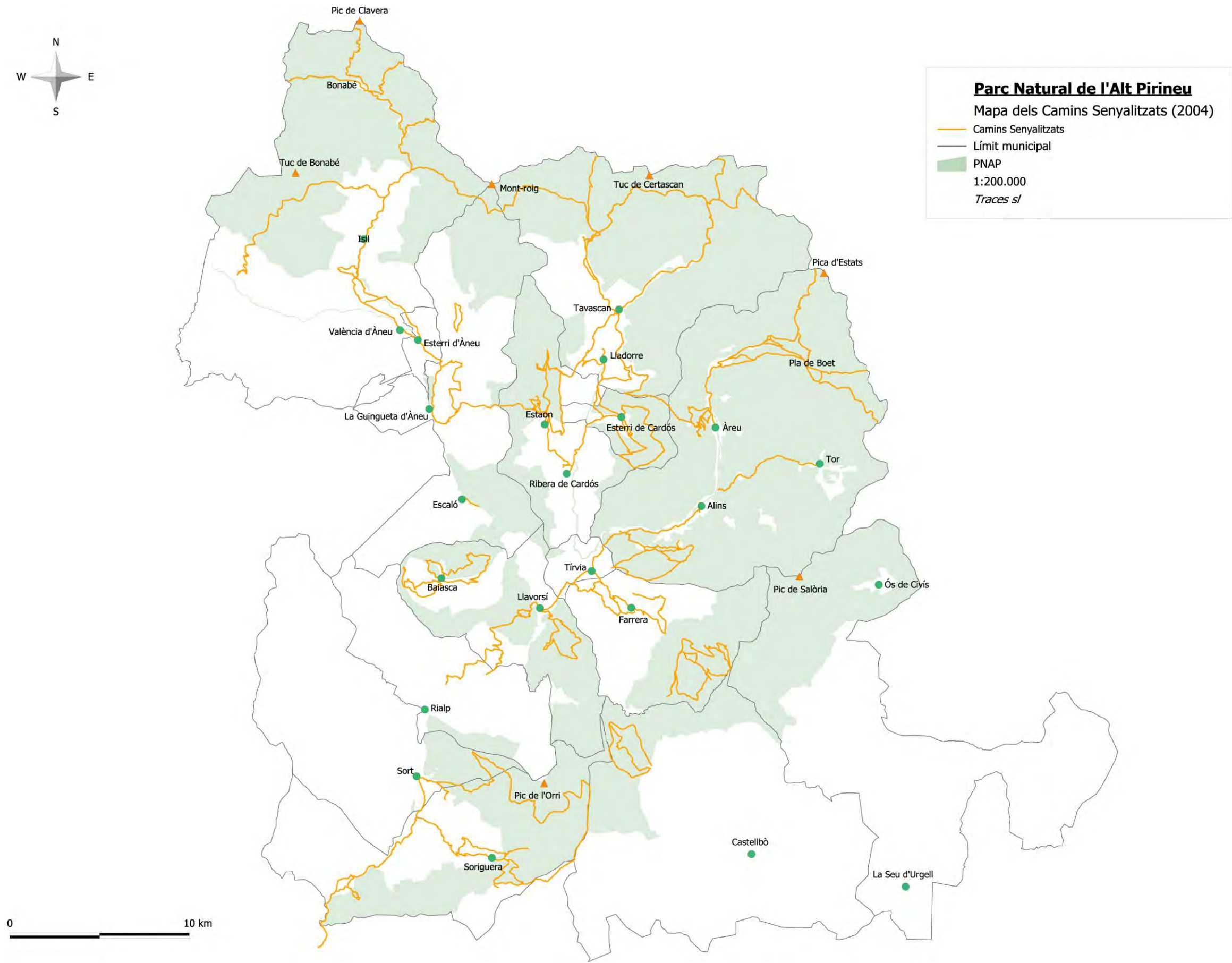
A l'annex 1 es presenten les següents taules, que relacionen els itineraris amb els camins senyalitzats:

- Taula 1: Tipologia dels camins que recorren els itineraris. Es tracta d'un llistat dels itineraris vigents en el qual es presenta el quilometratge corresponent a cada tipologia de camí (carretera, pista o camí tradicional)
- Taula 2: Divisió dels itineraris per trams de camí. Es tracta d'un llistat dels trams de camí per on transcorre cada un dels itineraris (en aquesta taula apareixen tots els trams de camí de cada un dels itineraris, per tant, sabent que hi ha itineraris que comparteixen alguna part del seu recorregut, alguns trams de camí apareixen en més d'un itinerari)
- Taula 3: Llistat de trams de camins senyalitzats. Es tracta de la relació de trams de camins que estant senyalitzats, independentment dels itineraris que els utilitzen pel seu recorregut. El llistat apareix ordenat per la tipologia de camí i la senyalització existent en cada tram.

A continuació s'inclouen els següents mapes:

- Mapa general dels itineraris existents a l'àmbit territorial del PNAP per tipologia de senyalització (1:200.000)
- Mapa general dels camins senyalitzats amb els límits municipals (1:200.000)
- Mapa general dels camins sense els límits municipals (1:200.000)

CAPÍTOL 2 - ELS ITINERARIS DE SENDERISME EXISTENTS
ABANS DE LA CREACIÓ DEL PNAP DINS EL SEU ÀMBIT TERRITORIAL D'ACTUACIÓ

2.3. LA SENYALITZACIÓ INSTAL·LADA ALS ITINERARIS DE SENDERISME

Per al públic que camina per la zona, una de les diferències més evidents que hi ha entre els itineraris de l'àmbit territorial del PNAP és la senyalització instal·lada, tant la vertical (o direccional) com la de continuïtat (o de seguretat).

Efectivament, cadascun dels grups dels itineraris s'ha senyalitzat d'una manera específica, fet que no tenia gaire importància abans de considerar de manera unitària tot l'àmbit territorial del PNAP. Ara bé, un cop tot aquest territori passa a ser considerat com a una unitat, el PNAP, resulta que existeixen 3 tipologies diferents de senyalització per a la mateixa activitat, el senderisme.

SENYALITZACIÓ DELS ITINERARIS				
	Senyalització vertical	Tipologia	o de	Tipologia
Itineraris comarcals del Pallars Sobirà	SI	Turisme Catalunya	de SI	Cercle groc i punt negre
GR11	SI	Turisme Catalunya	de SI	Línies blanca i vermella
HRP	N O		N O	
Itineraris Transfronterers	SI	PNAP + Turisme Catalunya	de SI	Línies blanca i vermella
Itineraris Forestals	SI	Pròpia	SI	Cercle groc i petjada negra
Itineraris a l'Alt Urgell	SI	Pròpia	SI	Línia groga
Itineraris Xarxa Natura 2000 (2004)	SI	PNAP	N O	

2.3.1. La senyalització vertical o direccional

La senyalització vertical instal·lada consisteix bàsicament en pals de fusta tractada d'una alçada mitja de 3 m als quals s'hi ajusten banderoles metàl·liques amb les direccions que es volen indicar. Acostuma a estar ubicada en els pobles, en els inicis dels itineraris, en els punts on els camins tradicionals es creuen amb carreteres o pistes forestals o a indrets emblemàtics o cruïlles importants.

Aquest tipus de senyalització hauria d'indicar les possibles direccions en cruïlles, la destinació de cada un dels sentits de la marxa d'un camí i, en general, el següent punt del recorregut d'un itinerari.

Fins l'any 2004 coexisteixen a la zona tres tipologies bàsiques de senyalització vertical: la de Turisme de Catalunya (foto esquerra), utilitzada per la Xarxa d'itineraris culturals i de natura del Pallars Sobirà i el GR 11; la pròpia del Projecte Life "Pirineu Viu", utilitzada en els itineraris forestals (foto dreta), basada en la senyalització de la Fundació Territori i Paisatge, i la pròpia dels itineraris de l'Alt Urgell. A més hi ha puntualment altres pals instal·lats, ja sigui d'antigues senyalitzacions o de particulars que han volgut afegir informació sobre refugis o altres equipaments i itineraris. A l'annex 2 hi ha un llistat complet de tota la senyalització vertical instal·lada.

En general la senyalització vertical està força estesa a l'àrea territorial del PNAP ja que des de l'any 1996 se n'ha instal·lat regularment aprofitant els ajuts de Turisme de Catalunya, en el cas dels itineraris del Consell Comarcal del Pallars Sobirà, i com a distintiu en el cas dels itineraris forestals.

La principal incidència que s'ha identificat a l'hora d'elaborar aquest estudi ha estat la manca d'un inventari o llistat de tota la senyalització vertical instal·lada per les diferents administracions o entitats. És cert que els diferents responsables coneixien on estaven ubicades però no existia cap document escrit que pogués servir per controlar-ne l'estat o informar detalladament què hi havia instal·lat. Per solucionar aquesta mancança a l'annex 3 es presenta l'inventari de tota la senyalització vertical instal·lada fins l'any 2004 a l'àmbit territorial del PNAP, realitzada en motiu d'aquest Pla. Per a realitzar-la s'han recorregut tots els itineraris buscant els diferents pals i senyals que els diferents tècnics locals han situat prèviament sobre mapa. Un cop localitzats s'ha pres nota de la posició geogràfica UTM de cada un dels pals, del contingut de les banderoles i del seu estat, i se n'ha realitzat una fotografia. Amb tota aquesta informació s'ha construït una

*CAPÍTOL 2 - ELS ITINERARIS DE SENDERISME EXISTENTS
ABANS DE LA CREACIÓ DEL PNAP DINS EL SEU ÀMBIT TERRITORIAL D'ACTUACIÓ*

base de dades que ha de servir per a poder gestionar d'una manera més àgil el manteniment de tot aquest equipament instal·lat en els camins senyalitzats.

Gràcies a la informació extreta a l'hora d'elaborar la base de dades de la senyalització i havent pogut veure la pràctica totalitat de les senyals instal·lades en els diferents itineraris es poden apuntar les següents observacions:

- La senyalització instal·lada està basada en els itineraris creats, fet que presenta dos problemes de manera immediata:
 - El primer és que quan hi ha dos itineraris d'entitats diferents que transiten per un mateix tram de camí, o bé es duplica la senyalització o bé només contempla un sol itinerari.
 - El segon és que sovint els pals tan sols indiquen una direcció de la marxa (aquella amb que s'ha pensat l'itinerari) però no indiquen la direcció quan hom els recorre en sentit invers. (A la senyalització de la Xarxa d'itineraris culturals i de natura del Pallars Sobirà aquest problema està resolt en la major part de la senyalització).
- En general la senyalització vertical instal·lada en els diferents itineraris va ser força correcta en principi, però una bona part de les senyals necessiten manteniment per arranjar la posició del pal o substituir les banderoles defectuoses. Tot i això, com es descriurà posteriorment en les conclusions aquest no és probablement el tema que necessiti una actuació més urgent.
- Finalment convé apuntar que s'ha pogut constatar l'efecte del vandalisme sobre algunes de les senyals, fet que implica la necessitat de triar sistemes de senyalització protegits a aquests efectes (si és que és possible) i que siguin fàcil i econòmicament reparables o substituïbles.

En referència a l'existència de diferents tipologies de senyalització dins l'àmbit territorial del PNAP, es considera que seria convenient arranjar-ho, tot i que no es contempla com una actuació urgent. La funció principal de la senyalització vertical és informar sobre les direccions i aquesta funció està coberta amb la senyalització existent. Ara bé, a llarg termini, seria convenient substituir la totalitat de la senyalització per la que marca el manual de senyalització del PNAP, amb els objectius de reforçar la imatge corporativa i per homogeneïtzar el model informatiu, fet que facilitaria a l'usuari la comprensió de la informació que se li està donant. Una de les maneres d'actuar en aquest sentit és amb la substitució gradual dels pals i banderoles a mesura que es deteriorin les existents.

En referència a la senyalització vertical adoptada pel PNAP i regulada pel manual de senyalització, es proposa replantejar l'opció de senyalitzar els itineraris amb ella en benefici de senyalitzar els camins. Aquest canvi significa que en els camins hi ha instal·lada la informació referent a les direccions de cada camí sense fer referència a quin itinerari corresponen. Els itineraris haurien d'estar referenciats com a ressenyes en suport fulletó, mapa o guia. D'aquesta manera s'aconsegueix:

- Simplificar la informació que apareix a les banderoles quan per un camí coincideixen diferents itineraris.
- En cas de modificació o desaparició d'un itinerari pels motius que siguin no és necessari la modificació de la senyalització instal·lada en el terreny, tan sols cal modificar les ressenyes.

- Es genera la necessitat de que els visitants s'adrecin als punts d'informació per aconseguir les ressenyes amb el que la informació de que disposen abans de començar a caminar és major. (Cal recordar que es tracta d'un parc d'alta muntanya i la informació referent a la durada i desnivell de la caminada és molt important, tant per seguretat com per poder gaudir de l'excursió).
- Aquest tipus d'informació menys esquemàtica que el fet d'anar resseguint els números de l'itinerari en cada pal direccional ajuda a que els visitants coneguin una mica més el parc a través de la seva toponímia.
- Amb aquesta manera de senyalitzar es pot abandonar la identificació dels itineraris mitjançant un número en benefici d'un nom, sempre més atractiu, estimulador i informatiu. En un parc natural i en temps de lleure sempre és més engrescador seguir *l'itinerari de la Llúdriga* que *l'itinerari 3* que recorda en excés la numeració del metro o autobusos de la ciutat.

2.3.2. La senyalització de continuïtat

La senyalització de continuïtat (o de seguretat) consisteix bàsicament en marques de pintura al llarg del recorregut de cada un dels itineraris i, ocasionalment, en estacues de fusta amb xapes de direcció o identificatives de l'itinerari.

Aquest és un tipus de senyalització que complementa l'anterior, ja que informa a l'usuari de que el camí abalisat porta fins a la destinació que indicava el senyal vertical. La seva funció hauria de ser la de confirmar la ruta correcta i informar de que el camí pel qual es camina es troba en bones condicions de transitabilitat. La seva presència cal que sigui a intervals regulars i sobretot en cruïlles o en zones en que el camí és perdedor o de traça poc clara.

*CAPÍTOL 2 - ELS ITINERARIS DE SENDERISME EXISTENTS
ABANS DE LA CREACIÓ DEL PNAP DINS EL SEU ÀMBIT TERRITORIAL D'ACTUACIÓ*

A l'àmbit territorial del PNAP existeixen fins a 8 tipus de senyals de continuïtat, tot i que les més esteses són quatre: la de la Xarxa d'Itineraris de Natura i Cultura del Pallars Sobirà (cercle groc amb un punt negre al mig, actualment en procés de substitució per un punt groc), la del GR que inclou el GR 11 i els itineraris transfronterers (dues línies horitzontals paral·leles de color blanc i vermell), la dels itineraris forestals (cercle groc amb una petjada d'animal al centre, de la qual hi ha tres tipus, una per a cada nivell de dificultat d'itinerari que es corresponen a les petjades de gall fer, gat salvatge i cabirol) i la dels itineraris de l'Alt Urgell (línia groga). També hi ha presència puntual de senyals amb els formats: línia vermella (de Boavi al refugi de Certascan), línia blava (de Tavascan a l'estany xic del Port), línia verda (pujades als port de Colatx i l'Artiga) i punt groc (del port de Clavera al port d'Aulà).

En tots els casos sense excepció es detecten varis problemes, alguns d'ells greus:

- L'execució de les senyals és força deficient en molt casos, fet que inclou senyals amb degotalls de pintura, senyals amb els colors barrejats degut a superposició de les pintures, senyals no acabades, senyals tortes, senyals de mides desproporcionades i senyals en indrets de dubtosa visibilitat (foto esquerra i petites).
- L'estat de conservació de la senyalització de continuïtat és també un factor preocupant ja que és molt diferent en uns itineraris que en d'altres.
- La distribució de les senyals al llarg del recorregut d'un camí no és sovint el més idoni, ja que es troben a intervals irregulars (en alguns casos per excés i d'altres per defecte de senyals) i en algunes cruïlles la senyalització no ajuda a trobar el camí correcte.
- Finalment, en alguns casos existeix duplictat de senyals en camins pels quals transcorren més d'un itinerari (foto dreta).

Per tal de solventar tots aquests problemes es considera que l'arranjament de la senyalització de continuïtat és un element prioritari a plantejar, tenint en compte a més que una bona senyalització dels camins ajudaria a compensar l'actual mancança de cartografia i ressenyes dels itineraris, mancança que ajuda a que els camins i itineraris siguin encara de més difícil seguiment.

El plantejament de reposició de tota la senyalització de continuïtat dels itineraris de senderisme de l'àmbit territorial del PNAP obliga a prendre tres decisions: 1) la quantitat del tipus de marques, 2) el tipus de suport de la senyalització (estaques, xapes o marques pintura) i 3) la forma i el color.

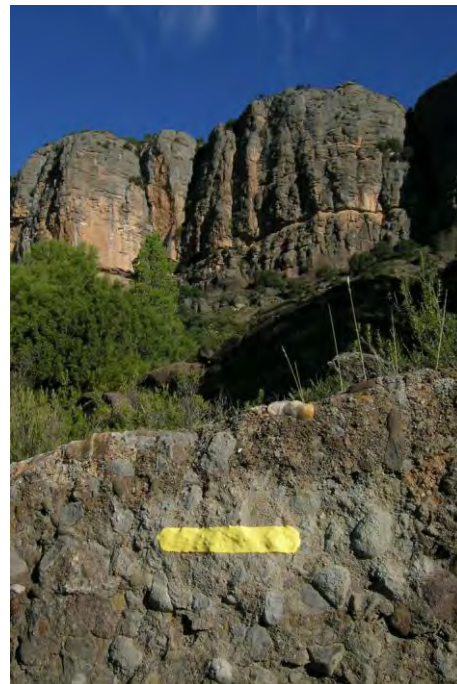
Pel que fa a la quantitat de tipus de marques es considera que al PNAP hi hauria d'haver com a molt dos tipus de marques: la tradicional del GR, amb la qual caldria mantenir la senyalització del GR 11 i la dels itineraris transfronterers, i una marca única per la resta de camins senyalitzats. L'alternativa de variar la marca o el tipus de senyal per a cada itinerari genera dubtes i confusions quan els itineraris coincideixen en un tram de camí, i dificulta la seva instal·lació i manteniment.

Per tal d'ajudar a decidir el tipus de suport de la senyalització de continuïtat a continuació es presenta un ràpid anàlisi dels avantatges i inconvenients dels 3 tipus més comuns:

- a) Estaques de fusta tractada amb un distintiu:
 - a. És el tipus de senyalització més visible per la forma però no per la seva ubicació (normalment les estaques fan una alçada d'uns 50 cm mentre que la millor ubicació per la senyal és a l'alçada dels ulls).
 - b. És el tipus de senyalització de més qualitat.
 - c. És el tipus de senyalització més costosa econòmicament, tant d'adquisició, com d'instal·lació i de manteniment.
 - d. La seva instal·lació és difícil, ja que comporta carregar les estaques i el material per a fixar-les a terra (pics i, convenientment, morter).
 - e. És fàcilment afectada pel vandalisme.
 - f. Sovint és malmesa per la fauna salvatge i els animals de pastura, ja que és un suport on l'animal es pot gratar.
- b) Xapes instal·lades sobre suport natural:
 - a. Per visibilitat és equivalent a les marques de pintura, ja que pot ubicar-se a qualsevol alçada sempre on hi hagi disponibilitat de suport.
 - b. Per qualitat està entre les estaques i la pintura.
 - c. Econòmicament també està entre les estaques i la pintura.

CAPÍTOL 2 - ELS ITINERARIS DE SENDERISME EXISTENTS
ABANS DE LA CREACIÓ DEL PNAP DINS EL SEU ÀMBIT TERRITORIAL D'ACTUACIÓ

- d. La seva instal·lació és sovint difícil per manca de bons suports i per la variació dels ancoratges necessaris segons els diferents suports.
- e. És fàcilment afectada pel vandalisme, ja que existeix la tendència a arrencar-les.
- c) Marques de pintura:
 - a. La visibilitat és alta ja que es pot situar fàcilment a l'alçada dels ulls.
 - b. És l'econòmicament més assequible d'adquisició, instal·lació i manteniment.
 - c. No és afectada pels animals ni pel vandalisme.
 - d. Si el disseny de la marca és de difícil execució i no es fan amb plantilla i pintura de bona qualitat, fàcilment les marques poden quedar mal pintades donant una imatge de poca pulcritud i un alt impacte visual.

Amb totes aquestes consideracions plantejades i tenint en compte l'actual limitació pressupostària una bona alternativa seria cobrir la totalitat de quilometratge dels camins senyalitzats amb les tradicionals marques de pintura i puntualment recolzar aquesta senyalització amb estaquetes en els indrets de més afluència de visitants.

Pel que fa al color i mida de la marca cal tenir en compte dos objectius: per un costat la facilitat del marcatge i per l'altre la visibilitat. La facilitat del marcatge implica considerar una forma senzilla de realitzar amb plantilla sobre qualsevol tipus de suport així com la facilitat del pintat: en aquest sentit les formes de punt i línia són les més adequades. En segon terme cal tenir en compte que les barreges de colors, a més de dificultar el pintat acaben donant resultats poc pulcres. Exemples d'això es poden apreciar en els dos tipus de senyalització més estesos a l'àrea: la marca dels itineraris comarcals del Pallars Sobirà i la dels itineraris forestals implica pintar un color dins l'altre (negre sobre groc) amb què cal passar dos cops a pintar i els resultats que s'obtenen sobre superfícies

irregulars són molt decebedors. Per tots aquest motius el que es recomana des d'aquest estudi és la senyal que s'està adoptant a altres indrets de Catalunya (La Garrotxa i Pallars Jussà) i que és exactament igual que la senyal adoptada des de fa molts anys a Suïssa: una línia groga (3x12 cm). Les marques de pintura d'aquesta forma i color (fotos d'aquesta pàgina), realitzades amb cura i pulcritud i situades en indrets estratègics del camí i a intervals regulars del recorregut esdevenen un sistema econòmic i fàcilment identificable al medi però de poc impacte visual.

*CAPÍTOL 2 - ELS ITINERARIS DE SENDERISME EXISTENTS
ABANS DE LA CREACIÓ DEL PNAP DINS EL SEU ÀMBIT TERRITORIAL D'ACTUACIÓ*

2.4. VALORACIÓ DE LA TRANSITABILITAT DELS CAMINS PER ON TRANSCORREN ELS ITINERARIS

Des de l'any 1996 en que es va iniciar el projecte de la Xarxa d'itineraris culturals i de natura del Pallars Sobirà l'estat de transitabilitat de molts dels camins tradicionals d'aquesta comarca ha variat substancialment en positiu. En efecte a causa de l'abandó de les activitats primàries tradicionals, del despoblament i de la poca freqüentació de senderistes i excursionistes en camins de fons de vall molts dels camins de ferradura que unien entre sí els pobles dels Pirineus es trobaven en un estat d'abandó tal que en molts trams resultava pràcticament impossible transitar-hi. Tant amb el projecte iniciat pel Consell Comarcal de Pallars Sobirà com amb els projectes "Pirineu Viu" de l'ADF Mig Pallars i els "Itineraris Transfronterers" s'han recuperat un gran nombre de camins que avui poden tornar a ser usats.

Les actuacions sobre la pròpia infraestructura del camí dutes a terme són moltes i inclouen entre d'altres:

- Desbrossament de la vegetació invasiva dels camins
- Reconstrucció de trencaaigües i aigüeres
- Despedregament de zones afectades per esllavissades
- Retirada d'arbres caiguts al camí
- Millora del ferm en zones inestables
- Reconstrucció d'alguns murs i empedrats
- Instal·lació de ponts i passeres
- Instal·lació d'escales o rampes en zones de molta pendent
- Instal·lació de passos de senderista
- Reconstrucció de fonts

En l'actualitat i gràcies a tot aquest esforç en la recuperació dels antics camins tradicionals, la transitabilitat pels camins senyalitzats de l'àmbit territorial del PNAP és pràcticament total, i tan sols en algun itinerari hi ha problemes per a poder caminar per algun dels camins del seu recorregut. Concretament en aquells que no han tingut un manteniment, com els casos dels itineraris forestals i l'itinerari de l'Alt Urgell, presenten problemes i necessiten d'una actuació urgent.

Malgrat tot l'exposat anteriorment la feina a fer en els camins és molta i d'una importància cabdal. Fins ara la feina duta a terme ha aconseguit frenar el procés de degradació que sofrien els camins però encara ara molts d'ells segueixen presentant patologies greus per la seva conservació i ús que un moment o altre s'han d'afrontar si es volen continuar usant per a activitats lúdiques.

El primer i indispensable en matèria de transitabilitat de camins és mantenir el nivell que s'ha assolit amb els projectes esmentats, realitzant un **"manteniment de seguretat"** anual en tots els camins que ha d'incloure: el desbrossament de la vegetació invasiva que creix anualment, la reparació de noves esllavissades i derrumbaments que impedeixin el pas, la reobertura dels trencaaigües i aigüeres cobertes de dipòsits o malmeses i la reparació de ponts inutilitzats.

En segon lloc és necessari plantejar una **"actuació de xoc per a la millora de la transitabilitat dels camins"** en els trams on el ferm i la plataforma presenti desperfectes que dificultin o puguin dificultar el pas, com són els casos de caiguda de talussos sobre el camí, caiguda de la plataforma del camí, problemes d'erosió en pendents de forta inclinació, existència de dreceres, etc. Amb aquesta actuació no sols es plantejaria la possibilitat de transitar pels camins sinó que es plantejaria millorar les condicions de la transitabilitat.

En tercer lloc seria convenient dur a terme un **"pla de millora dels equipaments dels camins"** amb el qual caldria dur a terme la instal·lació d'escales, baranes, passeres, ponts i passos de senderistes en aquelles zones de més afluència de visitants per a facilitar la transitabilitat de totes aquelles persones que no estan habituades a caminar per camins d'alta muntanya.

I en quart i darrer lloc, s'assoliria un alt nivell en la conservació de camins plantejant un **"projecte de restauració de camins tradicionals"** que signifiqués plantejar les feines que es desenvolupin als camins no tant en termes de transitabilitat dels visitants sinó com en termes de recuperació d'un patrimoni cultural i històric d'un alt valor. En aquest sentit no es tractaria tant de reparar el que estigués malmès com de restaurar tota la infraestructura de pedra seca que conforma el camí i que ha perviscut en el temps.

Principals patologies dels camins i itineraris

Tal i com ha quedat expressat en el darrer apartat hi ha una sèrie de patologies que apareixen reiteradament al llarg dels camins que conformen els itineraris de l'àmbit territorial del PNAP i sobre les quals convindria actuar d'una manera urgent. Aquestes

CAPÍTOL 2 - ELS ITINERARIS DE SENDERISME EXISTENTS
ABANS DE LA CREACIÓ DEL PNAP DINS EL SEU ÀMBIT TERRITORIAL D'ACTUACIÓ

patologies inclouen principalment:

- 1) L'existència de vegetació invasiva a la plataforma del camí

- 2) Les caigudes de murs i/o de la plataforma del camí

- 3) Trams de camí tallats per talussos de pistes o carreteres i accessos en mal

estat

- 4) Camins tallats per filats i portes

- 5) Arbres caiguts al camí

- 6) Trams de camí inundats per aigua

*CAPÍTOL 2 - ELS ITINERARIS DE SENDERISME EXISTENTS
ABANS DE LA CREACIÓ DEL PNAP DINS EL SEU ÀMBIT TERRITORIAL D'ACTUACIÓ*

- 7) Trams de camí amb varies traces i existència de drecceres

- 8) Actuacions de recuperació o millora de camins poc curoses o deficientes

CAPÍTOL 2 - ELS ITINERARIS DE SENDERISME EXISTENTS
ABANS DE LA CREACIÓ DEL PNAP DINS EL SEU ÀMBIT TERRITORIAL D'ACTUACIÓ

2.5. GESTIÓ I MANTENIMENT DELS ITINERARIS DE SENDERISME

La transitabilitat dels camins té molt a veure amb la gestió i el manteniment que es realitza. Aquella idea de que els camins es mantenen oberts gràcies al pas de la gent ha de ser substituïda per la idea de que els camins es conserven oberts si es treballa per aquest fi. Potser sí que la vegetació invasiva és menys important com més aflluència de senderistes té el camí, però també és cert que el pas de la gent origina altres problemes en el camí com poden ser l'erosió o el trencament de marges quan es generen dreceres que també afecten a la transitabilitat i a la conservació dels camins.

Així doncs tan sols amb una bona gestió que inclogui el manteniment de la infraestructura pròpia del camí pot assegurar-se una bona transitabilitat pels camins per on transcorren els itineraris de senderisme.

En els casos que ens ocupa a l'àmbit territorial del PNAP es poden trobar situacions contraposades: mentre que als itineraris comarcals del Pallars Sobirà s'han destinat recursos a la millora i manteniment dels camins, a l'itinerari de l'Alt Urgell no s'ha contemplat mai cap inversió en aquest sentit.

En el quadre adjunt es reflecteix la situació actual (2004) pel que fa al manteniment dels camins senyalitzats:

QUADRE RESUM DE LA GESTIÓ DELS ITINERARIS DE SENDERISME EXISTENTS A L'ÀMBIT TERRITORIAL DEL PNAP				
	Gestió	Manteniment dels camins	Manteniment de la senyalització	Promoció
Itineraris comarcals del Pallars Sobirà	Consell Comarcal del Pallars Sobirà	SI	SI	SI
GR11	FEEC	SI	SI	SI
HRP				
Itineraris Transfronterers	Consell Comarcal del Pallars Sobirà-DARP	SI	SI	SI
Itineraris Forestals	Ajuntaments agrupats en l'antiga ADF Mig Pallars	N O	N O	N O
Itineraris a l'Alt Urgell	Consell Comarcal de l'Alt Urgell	N O	N O	SI
Itineraris Xarxa Natura 2000 - Any 2004	Entitats municipals			

La creació d'una xarxa pròpia d'itineraris de senderisme per part del PNAP implica la necessitat de gestionar tots els camins pels quals transcorren aquests itineraris i, per tant, assegurar el seu manteniment i millora. Si fins avui tots aquests itineraris eren gestionats per administracions i entitats diferents amb mètodes de treball també

diferenciats, és necessari el traspàs de la gestió cap als serveis tècnics del PNAP i la definició d'un mètode de treball que abraci tots els itineraris de l'àmbit territorial del PNAP.

Seria convenient que pel traspàs de la gestió d'aquests itineraris es redactessin convenis individuals amb cada una de les administracions i entitats que actualment promocionen els itineraris: Consells Comarcals, Ajuntaments i FEEC. Aquests convenis haurien de fixar d'una manera clara un mínim d'aspectes importants:

- Que és el PNAP qui tindrà competències sobre la creació, gestió i promoció d'itineraris de senderisme dins l'àmbit territorial del parc.
- Que el PNAP es compromet a vetllar pel bon estat de conservació dels camins tradicionals pels quals transcorren els itineraris.
- Que el PNAP es compromet a promocionar d'una manera regular i eficaç els diferents itineraris de senderisme per tal d'atraure visitants a la zona.
- Que els camins pels quals transcorren els itineraris estan catalogats com a béns públics pels respectius Ajuntaments.
- Que qualsevol actuació que afecti l'estat de qualsevol dels camins haurà de ser consensuada amb el PNAP.

2.6. AVALUACIÓ DE LA PROMOCIÓ DELS ITINERARIS

Tota la feina que s'ha descrit de creació, senyalització, equipament i manteniment dels camins i els itineraris no té cap sentit si no hi ha senderistes que els caminin. El fet de donar a conèixer els itineraris i atraure visitants i senderistes cap a la zona és vital per a l'èxit de qualsevol projecte de creació d'itineraris i sovint aquest és un aspecte oblidat o menysvalorat.

És cert que tots els projectes que aquí s'estan analitzant han destinat una part de les inversions a promocionar els seus itineraris però si s'analitzen els mitjans promocionals amb els que avui en dia es pot aconseguir informació dels itineraris, ràpidament es dedueix que resulten del tot insuficients. L'itinerari del qual es pot aconseguir més fàcilment informació és òbviament el més popular, el GR 11, del qual existeixen diferents topoguies, està ressenyat en constants revistes i es pot trobar informació en varies planes web. Dels itineraris comarcals del Pallars Sobirà existeixen dues guies, en català (2 volums) i castellà i es pot trobar informació a la plana web del Patronat de Turisme del Pallars Sobirà. L'itinerari de l'Alt Urgell disposa d'un fulletó i també se'n pot trobar referència a Internet. Pel que fa a la resta és francament difícil aconseguir fulletons dels itineraris forestals o el recorregut de la HRP (si no es parla francès). Els itineraris transfronterers, per la seva part, estan en procés de creació i tenen el material promocional pendent de publicació.

Tot plegat fa que es tingui la impressió de que es manté pendent una extensa promoció dels 585 km d'itineraris pels quals s'han invertit la xifra de 920.000,00 € en els darrers 8 anys.

Per tal que la futura xarxa d'itineraris de senderisme del PNAP solventi aquesta mancança en promoció seria convenient plantejar aquest aspecte de la gestió des dels següents supòsits:

CAPÍTOL 2 - ELS ITINERARIS DE SENDERISME EXISTENTS
ABANS DE LA CREACIÓ DEL PNAP DINS EL SEU ÀMBIT TERRITORIAL D'ACTUACIÓ

- Una de les millors maneres d'atraure senderistes és creant una marca promocional que associï el territori del PNAP amb el senderisme.
- Les publicacions escrites cal afrontar-les des del binomi fulletó-guia, és a dir publicació senzilla gratuïta (fulletó) complementat amb publicació completa i atractiva a la venda (guia).
- Avui en dia una de les fonts d'informació més usades a l'hora de programar les activitats de lleure és Internet, per tant qualsevol projecte de promoció cal que inclogui una plana web.
- Cal no oblidar que el senderisme és una de les activitats a l'aire lliure que més es practiquen a França, Anglaterra, Alemanya i Suïssa (molt per sobre del que es practica a l'estat espanyol) i que tot el material de promoció s'ha de poder consultar en aquests idiomes.
- Un dels elements indispensables per a tot practicant de senderisme és un bon mapa que contempli els camins senyalitzats i/o el recorregut dels itineraris.

2.7. QUANTIFICACIÓ DE LES INVERSIONS REALITZADES PER LA CREACIÓ, PROMOCIÓ I MANTENIMENT DELS ITINERARIS

En aquest apartat de l'estudi es presentarà de forma esquemàtica però detallada tota la informació referent a les inversions que s'han dut a terme per a la creació, equipament, promoció i instal·lació dels itineraris existents dins l'àmbit territorial del PNAP.

Totes les xifres que es presenten a continuació s'han de prendre amb la màxima reserva ja que en molts casos són aproximacions, extrapolacions o percentatges d'inversions globals que inclouen més itineraris o més partides d'inversió. També cal tenir en compte que les xifres corresponen a inversions realitzades en diferents anys i al llarg de diferents períodes de temps segons els casos, i que no s'ha actualitzat el seu valor a dia d'avui. Finalment també cal dir que no s'han pogut contemplar diferents inversions realitzades per manca de dades fiables o, en casos d'inversions que afectaven més àmbits que els itineraris de senderisme, per la dificultat de calcular quin percentatge corresponia als itineraris. Inversions en promoció com planes web o fulletons turístics genèrics, o inversions en plans d'ocupació o feines de voluntariat pel manteniment de camins, per exemple, no han pogut ser inclosos en el present estudi.

Tot i les reserves amb que cal prendre les xifres, s'ha considerat necessari fer-les constar ja que actualment hi ha una mancança important de dades referents a inversions per a la creació d'itineraris de senderisme. Considerades com a aproximacions de casos reals, les xifres aporten una informació valuosa per a preveure les partides econòmiques que són necessàries per a la gestió de la xarxa de senderisme del PNAP.

2.7.1 Quadre detallat d'inversions realitzades en la creació d'itineraris de senderisme dins l'àmbit d'actuació del PNAP

XARXA D'ITINERARIS CULTURALS I DE NATURA DEL PALLARS SOBIRÀ			
INVERSIÓ EN MILLORES DE LA INFRAESTRUCTURA VIÀRIA			
any	quantitat	Concepte	finançament
1995 1996	111.427,64 €	Inversió inicial	Consell Comarcal del Pallars Sobirà
2001 2002	15.252,21 €	Millores de la infraestructura viària	
	5.966,78 €	Millores d'equipaments complementaris	
132.646,63 €		Total inversió en millores de la infraestructura viària	
SENYALITZACIÓ VERTICAL			
any	quantitat	Concepte	finançament
1999	11.142,54 €	Adquisició i instal·lació de pals i banderoles direccionals pels itineraris	Consell Comarcal del Pallars Sobirà
2001	11.142,54 €		
2001 2002	13.479,24 €		
35.764,32 €		Total inversió en senyalització vertical	
SENYALITZACIÓ DE CONTINUÏTAT			
any	quantitat	Concepte	finançament
2001 2002	9.824,19 €	Millores del seguiment dels senders	Consell Comarcal del Pallars Sobirà
9.824,19 €		Total inversió en senyalització de continuïtat	
PROMOCIÓ			
any	quantitat	Concepte	finançament
2001 2002	4.308,53 €	Edició guia itineraris geoturístics	Consell Comarcal del Pallars Sobirà
	6.462,79 €	Edició guia arbres monumentals	
	4.308,53 €	Reedició guies senderisme	
15.079,85 €		Total inversió en promoció	
MANTENIMENT			
any	quantitat	Concepte	finançament
1998	13.227,86 €	Desbrossada dels camins	Consell Comarcal del Pallars Sobirà
1999	12.468,84 €	Desbrossada dels camins	
2001	15.818,24 €	Desbrossada dels camins	
2002	17.282,74 €	Desbrossada dels camins	
2003	21.394,73 €	Desbrossada dels camins	
2004	24.466,42 €	Desbrossada dels camins	

CAPÍTOL 2 - ELS ITINERARIS DE SENDERISME EXISTENTS
ABANS DE LA CREACIÓ DEL PNAP DINS EL SEU ÀMBIT TERRITORIAL D'ACTUACIÓ

104.658,83 €		Total inversió en manteniment	
297.973,87 €		Total inversió en la Xarxa d'itineraris culturals i de natura	
GR11			
any	quantitat	concepte	organisme de finançament
2003 2004	1.300 €	Repintat de la senyalització de continuïtat.	Ajut del Departament de Turisme de la Generalitat de Catalunya a la FEEC.
		Col·locació de senyalització vertical (de turisme) al coll de Jou, al coll de Tudela, i al coll de Montcalbo.	Consell Comarcal del Pallars Sobirà
1.300,00 €		Total inversió en el GR11	
ITINERARIS TRANSFRONTERERS			
any	quantitat	concepte	finançament
2003- 2005	256.500 €	Equipaments	Consell Comarcal del Pallars Sobirà, DARP, i CEE
	37.500 €	Condicionament dels camins	
	41.600 €	Senyalització (plafons informatius i interpretatius)	
	7.540 €	Senyalització (pals i banderoles)	
	8.460 €	Senyalització (pintura)	
	11.604 €	Assistència tècnica	
363.204,00 €		Total inversió en els Itineraris Transfronterers	
ITINERARIS FORESTALS			
any	quantitat	concepte	ADF Mig Pallars dins el Programa Life "Pirineu Viu"
1998- 2002	69.000 €	Sender botànic de Sant Quirc	
	17.500 €	IF del bosc de Virós	
	20.000 €	IF d'Àreu	
	27.500 €	IF d'Esterri de Cardós	
	17.500 €	IF de la Ribalera	
	21.000 €	IF de Baiasca	
14.000 €	IF d'Estaón		
186.500,00 €		Total inversió en els Itineraris Forestals	
ITINERARIS A L'ALT URGELL			
any	quantitat	concepte	finançament
2001	1.051,77 €	Estudi de la ruta i creació de textos	Departament de Política Territorial i
	984,15 €	Senyalització	

	3.005,06 €	Publicació tríptic (25.000 tríptics en 4 idiomes, dels quals 10.000 en català)	Obres Públiques, dins del programa de petits nuclis i poblament disseminat.
5.040,98 €		Total inversió en els Itineraris a l'Alt Urgell	
ITINERARIS SENYALITZATS PER ENTITATS MUNICIPALS DINS EL PROGRAMA D'AJUTS DE LA XARXA NATURA 2000 L'ANY 2004			
any	quantitat	concepte	finançament
2004	4.857,00	Senyalització lt. de la Torre de les Bruixes	Xarxa Natura 2000
	3.221,00	Arranjament del camí de l'it. de la Torre de les Bruixes	
	20.208,00	Senyalització de l'lt. de la costa de Larri	
	8.839,00	Arranjament del camí de l'lt. de la costa de Larri	
	11.510,00	Senyalització dels lt. de Graus i Noarre	
	17.658,00	Arranjament dels camins dels lt. de Graus i Noarre	
66.293,00 €		Total inversió en els Itineraris municipals l'any 2004	

No s'han realitzat inversions en:
HRP, Refugi de la Basseta, Refugi Comes de Rubió, ascensions als principals cims

2.7.2 Quadres resum d'inversions realitzades en la creació d'itineraris de senderisme dins l'àmbit territorial d'actuació del PNAP

QUADRE RESUM D'INVERSIONS REALITZADES EN LA CREACIÓ D'ITINERARIS DE SENDERISME DINS L'ÀMBIT TERRITORIAL D'ACTUACIÓ DEL PNAP	
Quantitat total	Itineraris
297.973,87 €	Xarxa d'itineraris culturals i de natura del Pallars Sobirà
1.300,00 €	GR11
363.204,00 €	Itineraris transfronterers
186.500,00 €	Itineraris forestals
5.040,98 €	Itineraris a l'Alt Urgell
66.293,00 €	Itineraris senyalitzats dins el programa d'ajuts de la Xarxa Natura 2000
920.311,85 €	TOTAL INVERTIT

QUADRE RESUM D'INVERSIONS REALITZADES PER A L'ARRANJAMENT DE CAMINS I LA SENYALITZACIÓ	
--	--

CAPÍTOL 2 - ELS ITINERARIS DE SENDERISME EXISTENTS
ABANS DE LA CREACIÓ DEL PNAP DINS EL SEU ÀMBIT TERRITORIAL D'ACTUACIÓ

Quantitat total	Itineraris
178.235,14 €	Xarxa d'itineraris culturals i de natura del Pallars Sobirà
1.300,00 €	GR11
363.204,00 €	Itineraris transfronterers
186.500,00 €	Itineraris forestals
2.035,92 €	Itineraris a l'Alt Urgell
66.293,00 €	Itineraris senyalitzats dins el programa d'ajuts de la Xarxa Natura 2000
797.568,06 €	TOTAL INVERTIT
1.331,27 €	TOTAL INVERTIT PER QUILOMETRE DE CAMÍ ARRANJAT I SENYALITZAT

QUADRE RESUM D'INVERSIONS REALITZADES EN EL MANTENIMENT DE CAMINS	
Quantitat total	Itinerari
104.658,83 €	Xarxa d'itineraris culturals i de natura del Pallars Sobirà
104.658,83 €	TOTAL INVERTIT EN MANTENIMENT
70,56 €/km	TOTAL INVERTIT EN MANTENIMENT ANUALMENT PER QUILOMETRE DE CAMÍ

QUADRE RESUM D'INVERSIONS REALITZADES EN LA PROMOCIÓ DELS ITINERARIS	
Quantitat total	Itinerari
15.079,85 €	Xarxa d'itineraris culturals i de natura del Pallars Sobirà
3.005,06 €	Itineraris de l'Alt Urgell
18.084,91	TOTAL INVERTIT EN PROMOCIÓ (no inclou la promoció realitzada als itineraris forestals ni la que es realitzarà als transfronterers)
67,53 €/km	TOTAL INVERTIT EN PROMOCIÓ PER QUILOMETRE DE CAMÍ

2.8. CONCLUSIONS DE L'ESTAT ACTUAL DELS ITINERARIS DE SENDERISME EXISTENTS A L'ÀMBIT TERRITORIAL DEL PNAP ABANS DE LA SEVA DECLARACIÓ

Par acabar el present estudi a continuació s'enumeren les principals conclusions a que s'ha pogut arribar després d'analitzar els itineraris de senderisme existents a l'àmbit territorial de PNAP.

1) El conjunt d'itineraris vigents a l'àmbit territorial del PNAP (veure annex 2) són una bona base sobre la que desenvolupar la futura xarxa de senderisme del PNAP, i des d'aquest estudi es considera oportú que el PNAP sol·liciti la gestió de

mits itineraris. Les raons poden resumir-se argumentant que considerats de manera global els itineraris vigents:

- **Conformen una xarxa que cobreix gran part del territori del PNAP** sense que es doni cap solapament important que invalidi algun dels itineraris.
- Tret del GR 11 i la HRP, la resta dels itineraris han estat dissenyats com a itineraris de descoberta del territori, el que significa que **el seu recorregut permet visitar bona part dels indrets més significatius del PNAP** i que són aptes per a un nombre elevat de visitants.
- **El seu disseny majoritàriament circular afavoreix que els visitants puguin realitzar caminades d'un sol dia, accedint al PNAP a peu i retornant al seu lloc d'origen a l'exterior.** Aquest fet pot ajudar a que el flux de visitants es concentri en les àrees perifèriques del PNAP i no al seu interior, principalment al voltant de les poblacions que són les que tenen serveis turístics i allotjaments.
- **Bona part dels itineraris comencen, acaben o creuen algun dels pobles de l'àmbit territorial del PNAP,** fet que ajuda a que la descoberta del PNAP es comenci des del mateix punt on existeix l'allotjament, sense necessitat d'aproximacions amb vehicle.
- Considerats unitàriament **es donen bastants casos d'interconnexió,** el que afavoreix que el potencial grup de visitants del PNAP que conformen els senderistes experimentats puguin dissenyar els seus propis itineraris aprofitant aquestes interconnexions.
- **Per aquells muntanyencs que volen pernoctar en els refugis dins l'àmbit del PNAP** existeix prou oferta de recorreguts, sense que es consideri que calgui incrementar-la excessivament.
- **El recorregut de la majoria d'itineraris inclou majoritàriament trams per camins tradicionals,** els quals són les millors vies per a la pràctica del senderisme i precisen actuacions urgents per la seva consolidació i conservació.
- **Tots els itineraris són transitables malgrat sigui necessari dur a terme algunes actuacions urgents de millora i condicionament dels camins i la seva senyalització.**
- **Tots els itineraris han estat prèviament promocionats,** fet que suposa que ja es parteixi d'una base sòlida de possibles visitants i usuaris de la futura xarxa de senderisme del PNAP.
- **Gran part dels itineraris han rebut importants inversions que faciliten en gran mesura la seva posada al dia i redueixen la inversió que seria necessària per crear nous itineraris.**

Malgrat aquests elements favorables cal tenir en compte que amb ells no es pot donar per completada la xarxa de senderisme del PNAP, ja que:

- Malgrat tots els itineraris que es contemplen, **hi ha àrees del PNAP en les que no existeixen itineraris ni camins senyalitzats** (Òs de Civís, Massís de Marimanha, capçalera de la vall de Tor,...)
- Malgrat que existeixen força interconnexions entre els itineraris, **convindria crear més enllaços, principalment entre la zona nord i la sud,** ja que actualment tan sols és possible recórrer el PNAP transversalment per les capçaleres de les valls principals però no longitudinalment pel fons de les valls.

CAPÍTOL 2 - ELS ITINERARIS DE SENDERISME EXISTENTS
ABANS DE LA CREACIÓ DEL PNAP DINS EL SEU ÀMBIT TERRITORIAL D'ACTUACIÓ

- Caldria desenvolupar la xarxa de camins senyalitzats sense perdre de vista la necessitat d'equilibrar territorialment la presència d'itineraris, ja que actualment existeix una lleugera desproporció entre el nombre de quilòmetres de camins senyalitzats a la zona nord del PNAP respecte de la zona sud.
- Malgrat l'existència d'itineraris que comencin o acabin en els pobles del voltant del PNAP, en convindria incrementar el seu nombre, ja que aquests itineraris són els més accessibles, no precisen desplaçaments dels visitants amb vehicle i afavoreixen que el flux de visitants es concentri en els punts on existeixen serveis turístics ja establerts.
- Malgrat les inversions realitzades els darrers anys en tots aquests itineraris es fa necessari dur a terme una sèrie de millores tan en la transitabilitat com en la senyalització i els equipaments dels camins.
- Malgrat tots els itineraris han estat prèviament promocionats, aquest aspecte es presenta com un dels temes pendents que amb més urgència cal afrontar.

2) Aquesta xarxa d'itineraris a adoptar pel PNAP representa 585 km d'itineraris i 490,1 km de camins senyalitzats, xifres que, comparativament, estan per sota del que existeix en altres parcs de Catalunya. A continuació es presenta un quadre comparatiu dels metres de camins senyalitzats de que disposen alguns dels parcs en relació a la seva superfície i un càlcul de la mitja de tots ells. En resum es pot dir que sense passar de la mitja d'aquests altres parcs, el PNAP podria arribar a tenir 620 km de camins senyalitzats.

QUADRE COMPARATIU DELS KM DE CAMINS SENYALITZATS D'ALGUNS PARCS NATURALS DE CATALUNYA*			
	metres de camins senyalitzats	Ha de superfície	m de camins senyalitzats per Ha
Parc Nacional d'Aigüestortes i estany de Sant Maurici	349.000	40.852	8,54
Parc Natural de la Zona Volcànica de la Garrotxa	173.900	15.000	11,59
Parc Natural Cadí-Moixeró	447.000	41.342	10,81
Parc Natural del Montseny	113.350	30.120	3,76
Parc Natural del Cap de Creus	146.320	10.813	13,53
Total	1.229.570	138.127	8,9
Parc Natural de l'Alt Pirineu (itineraris vigents)	490.100	69.850	7,01

* Informació extreta dels diferents serveis tècnics dels parcs citats

3) Es recomana incorporar a la gestió de la xarxa de senderisme la diferenciació entre camí mantingut/senyalitzat i itinerari. Un itinerari és una proposta de recorregut a través de varis camins, podent-se donar el cas de que varis itineraris recorrin alguns camins iguals.

4) El traspàs de la gestió dels camins i itineraris des dels actuals gestors al PNAP caldria fer-lo a través de la signatura de convenis que, com a mínim, reflecteixin:

- Que és el PNAP qui tindrà competències sobre la creació, gestió i promoció d'itineraris de senderisme dins l'àmbit territorial del parc.
- Que el PNAP es compromet a vetllar pel bon estat de conservació dels camins tradicionals pels quals transcorren els itineraris.
- Que el PNAP es compromet a promocionar d'una manera regular i eficaç els diferents itineraris de senderisme per tal d'atraure visitants a la zona.
- Que els camins pels quals transcorren els itineraris estan catalogats com a bens públics pels respectius Ajuntaments.
- Que qualsevol actuació que afecti l'estat de qualsevol dels camins haurà de ser consensuada amb el PNAP.

5) Per tal d'establir un criteri de treball coherent i consensuat a l'hora de gestionar la xarxa d'itineraris del PNAP és necessari la redacció d'un Pla de General de Camins i Itineraris que estableixi els principals criteris i línies de treball en aquest àmbit. En aquest sentit es considera que el Pla General de Camins i Itineraris no tan sols hauria d'establir recorreguts, sinó criteris per a gestionar, recuperar, mantenir, senyalitzar i promocionar els camins i itineraris del PNAP, dibuixant un horitzó a llarg termini que serveixi de guia en totes les actuacions que fan referència a temes de senderisme.

6) Ara per ara i fins que no es tingui redactat aquest Pla General de Camins i itineraris, seria convenient destinar els recursos disponibles a la consolidació dels itineraris que es traspassaran al PNAP, sense necessitat de plantejar-se la creació de nous itineraris. Com ha quedat expressat en les conclusions primera i segona, es considera que al PNAP és necessari crear nous itineraris però sempre d'una manera ordenada i seguint el plantejament de treball que hauria de marcar el Pla General de Camins i Itineraris.

7) Les tasques que es consideren urgents dur a terme en el moment de començar a gestionar els itineraris vigents a l'àmbit territorial del PNAP són:

- **Treballs de manteniment mínim de la transitabilitat dels camins:** Desbrossar la vegetació invasiva de la totalitat dels camins que recorren els itineraris de senderisme, refer els trencaaigües i aigüeres malmeses, reconstruir els murs caiguts que impedeixen el pas i despedregar el trams en pitjors condicions.
- **Substitució de la senyalització de continuïtat (o seguretat):** Es planteja substituir la varietat de senyals de continuïtat dels itineraris, la majoria en mal estat, per una de sola (que es proposa que sigui una línia groga) excepte en el GR 11 i els itineraris transfronterers, que caldria mantenir l'oficial.
- **Iniciar un procés de promoció adient per a donar a conèixer els diferents itineraris que recorren el PNAP.** Mantenir un camí obert i net només té sentit quan un cert nombre de visitants el camina, i això només és possible amb una bona difusió i promoció. En aquest sentit es proposa, inicialment, la publicació de fulletons explicatius del recorregut en català, castellà, anglès, francès i alemany.

8) S'ha detectat la manca d'un bona cartografia que inclogui el traçat dels camins tradicionals que recorren el PNAP. Actualment la millor font d'informació per a

CAPÍTOL 2 - ELS ITINERARIS DE SENDERISME EXISTENTS
ABANS DE LA CREACIÓ DEL PNAP DINS EL SEU ÀMBIT TERRITORIAL D'ACTUACIÓ

conèixer els camins tradicionals que recorren la zona és l'*Inventari de Camins Tradicionals i Ramaders del Pallars Sobirà*, que tot i això presenta alguns problemes de definició de traçat dels camins i tan sols inclou la comarca del Pallars Sobirà.

9) A llarg termini es considera necessari afrontar la substitució total de la senyalització vertical instal·lada als itineraris per la que estipula el manual de senyalització del PNAP. No es considera que aquest sigui un tema urgent ja que malgrat la diversitat de tipologies de senyals que actualment existeixen, la informació que els senderistes necessiten existeix i és correcte. Tot i això i en vistes a homogeneïtzar el model d'informació i considerant la imatge corporativa del parc, es proposa emprendre la substitució gradual de les senyals a mesura que les existents es vagin deteriorant. També es recomana que el criteri per a la instal·lació de la senyalització vertical sigui el de referenciar les possibles direccions d'un camí, no referenciar itineraris.

10) Es considera interessant substituir la identificació i promoció dels itineraris mitjançant números per la utilització de noms, sempre més engrescadors i informatius. El sistema de seguir els nombres gravats a les banderoles dels pals direccionals o de parlar de l'*itinerari 3* en comptes de l'*itinerari de la Llúdriga*, per exemple, recorda en excés la xarxa de metro o autobús de les grans ciutats.

11) Donada la diversitat, precarietat i l'alt impacte visual de la senyalització de continuïtat pintada actualment al parc, es considera necessari i urgent substituir la totalitat de marques. Donat que les marques més esteses són les dels itineraris comarcals del Pallars Sobirà i les forestals i ambdues són de difícil realització, es recomana substituir totalment el format de les marques adoptant el que s'està estenent més a Catalunya: una línia groga (excepte pel GR 11) que per la seva simplicitat d'execució i visibilitat és la que més garanties pot oferir avui. **Tot i aquest plantejament es considera necessari afrontar la senyalització de continuïtat amb estakes** que continguin el mateix símbol (línia groga) **en les zones de més aflluència de visitants** (equipar la totalitat de quilòmetres de camins senyalitzats amb estakes seria una empresa de proporcions exagerades).

12) Malgrat la feina duta a terme en la transitabilitat dels camins pels actuals gestors de tots els itineraris, la feina a fer en aquest àmbit és molta i important. En aquest sentit, la transitabilitat dels camins per on transcorren els itineraris cal afrontar-la des de quatre angles:

- El **manteniment anual de les condicions de pas** per tots els camins (vegetació invasiva, esbalssaders de murs, esllavissades, arbres caiguts, trencaaigües malmesos ...)
- La **reparació dels elements estructurals dels camins que poden arribar a impedir el pas** (murs en mal estat, erosió excessiva del ferm, fragilitat de la plataforma, ...)
- La **instal·lació d'equipaments** que faciliten el pas pels camins (ponts, escales, baranes, passeres,...).
- La **restauració completa de trams de camí d'un alt valor patrimonial** (restauració d'empedrats, murs, trencaaigües, arreposadors,)

13) Actualment una de les mancances més evidents és la manca de suports promocionals dels itineraris de senderisme. És urgent activar un projecte de

promoció que inclogui fulletons gratuïts, guies, un bon mapa i una plana web, tot en varis idiomes a través dels quals els possibles visitants puguin informar-se de totes les possibilitats que els ofereix el PNAP en l'àmbit del senderisme.